

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Kanton Sarajevo
Općina Ilijaš
OPĆINSKI NAČELNIK

Bosna i Hercegovina
Federation of Bosnia and Hercegovine
Canton Sarajevo
Municipality of Ilijaš
MUNICIPALITY MAJOR

**STRATEGIJA PREMA MLADIMA
OPĆINE ILIJAŠ
SA AKCIONIM PLANOM
2011-2013.**

NOSILAC IZRADE:
*Radna grupa za realizaciju projekta
"Izrada Strategije prema mladima Općine Ilijaš"
Služba za društvene djelatnosti*

Sadržaj

1.	UVOD.....	3
2.	ANALIZA STANJA.....	4
3.	PRISTUP RJEŠAVANJU PROBLEMA.....	5
4.	OPĆI OPIS TRENUTNOG POLOŽAJA MLADIH.....	6
5.	PLAN DJELOVANJA PO OBLASTIMA.....	8
5.1.	Obrazovanje.....	8
5.2.	Zapošljavanje.....	16
5.3.	Socijalna politika prema mladima.....	25
5.4.	Kultura, sport i slobodno vrijeme mladih.....	32
5.4.1.	Kultura.....	32
5.4.2.	Sport.....	36
5.5.	Zdravstvo.....	42
5.6.	Aktivno sudjelovanje mladih u društvu.....	48
5.7.	Informisanje.....	54
6.	SAŽETAK.....	57
6.1.	Pregled troškova po godinama i oblastima.....	57
6.2.	Provođenje i monitoring.....	57
	Prilog: Odluka o kriterijima za dodjelu sredstva projektima za mlade.....	59
	Prijavni obrazac za finansiranje projekata za mlade.....	65
	Obrazac za ocjenjivanje projekata.....	67

1. Uvod

Općina Ilijaš se nalazi u središnjem dijelu Bosne i Hercegovine (BiH), sjeverozapadno od Sarajeva, u dolini rijeke Bosne, i uz magistralni put Sarajevo–Tuzla, a pripada Kantonu Sarajevo Federacije Bosne i Hercegovine. Općina se prostire na oko 309 km² i graniči sa općinama: Visoko, Breza, Vareš, Olovo koje pripadaju Zeničko-dobojskom kantonu, općinama Sokolac i Istočni Stari Grad, koje pripadaju Republici Srpskoj i općinama Vogošća, Stari Grad, Novi Grad, Centar i Ilidža koje pripadaju Sarajevskom kantonu.

Nadmorska visina općine Ilijaš je od 500 do 1.200 metara, a odlikuje je ravničarsko-brežuljkasti i planinsko-brdski teren. Imajući u vidu geografske karakteristike, prostor koji zauzima općina moguće je podijeliti na dvije cjeline: donji Ilijaš ili uži urbani dio smješten u dolini rijeke Bosne i Misoče, s ravničarskim i brdsko-brežuljkastim terenima (oko 25% ukupne općinske teritorije) i gornji Ilijaš ili brdsko-planinska prostorna cjelina koju obilježavaju Crnoriječki, Čemerski i Gajevski plato, te doline rijeka Rače i Ljubine (oko 75% općinske teritorije).

Općina se nalazi na raskrsnici puteva koji je povezuju sa susjednim općinama, kao i sa svim dijelovima BiH. Dobra saobraćajna infrastruktura (12 km auto-puta Sarajevo–Zenica, 22 km magistralnog puta Sarajevo–Tuzla, 14 km regionalnog puta Sarajevo–Zenica i Sarajevo–Vareš, kao i željeznička pruga Bosanski Šamac–Sarajevo) omogućava brz transport roba i usluga u sve krajeve BiH.

Uz solidnu infrastrukturu, mogućnost za razvoj i dodatno zapošljavanje predstavljaju i značajni prirodni resursi kojima općina Ilijaš raspolaže, a koji su još uvijek ne iskorišteni. Veliki potencijal za razvoj velikog i malog biznisa su šumsko zemljište i šume koje obuhvataju 16.249 ha u državnom vlasništvu, a 2.605 ha su šume u privatnoj svojini. Šumsko područje omogućava preradu drveta i proizvodnju gotovih proizvoda od drveta. Značajni su lokaliteti s mineralnim sirovinama, uključujući nalazište mangana u Čevljanovićima, nalazište krečnjaka u Gajevima – Vrela i Rači, zatim, značajna nalazišta kamena eruptivca u Koritima, i kamena škrljca u Misoči, nalazišta kvarca u Podrolu i Čevljanovićima i nalazišta uglja.

Značajno po svojoj kvaliteti registrirano je i nalazište žive u Draževićima koje do sada nije eksploatisano.

Izvorišta termalne vode registrirana su na području Podlipnika, a na potezu Srednje–Čevljanovići registrovana su nalazišta mineralne vode.

Općina ima značajne resurse i u oblasti poljoprivredne proizvodnje, a izuzetni potencijali za razvoj stočarstva, ratarstva, te proizvodnju zdrave hrane i uzgoj ljekovitog bilja (Crnoriječka visoravan) nisu u dovoljnoj mjeri iskorišteni.

Postojanje industrijske zone sa odgovarajućom infrastrukturom u okviru kompleksa Željezare Ilijaš, industrijske zone Stari Ilijaš, kao i planovi za izgradnju nove, omogućava prostorne i infrastrukturne uslove za daljni i ubrzani razvoj malog i srednjeg poduzetništva.

Od prirodnih ljepota, potrebno je istaći zaštićeni pejzaž "Bijambare" koji omogućava razvoj turističkih i rekreacionih potencijala.

Općina Ilijaš, po teritorijalnom principu organizirana je u 14 mjesnih zajednica koje sačinjava 85 naseljenih mjesta. Prema popisu stanovništva iz 1991.godine, općina je imala 25.184 stanovnika. Površina općine je smanjena uspostavljanjem međuentitetske linije razgraničenja, a za vrijeme i nakon rata došlo je do značajnih demografskih promjena, pa je ukupni broj stanovnika općine smanjen za oko 34% u odnosu na posljednji popis stanovništva.

Trenutno, u općini Ilijaš ima oko 5.170 domaćinstava, dok ih je 1991. godine bilo 7.327.

Prema procjenama Jedinog organa uprave Ilijaš, a na osnovu dobivenih podataka od predsjednika Savjeta mjesnih zajednica, trenutno na općini Ilijaš živi 23.218 stanovnika.

Bosni i Hercegovini, pa tako i našoj općini, potrebni su obrazovani i kvalificirani mladi ljudi koji će postati odgovornim građanima/kama i preuzeti na sebe odgovornost za privredni rast i unaprjeđenje životne sredine u kojoj žive.

Uzimajući u obzir činjenicu da od resursa koji se nude mladim ljudima zavisi budućnost naše zajednice, Općina Ilijaš želi stvoriti sredinu koja će omogućiti kvalitetan život ove populacije, ali i uticati da se mladi ljudi aktivno uključe u rješavanje svih društvenih problema. Potrebno je omogućiti mladim ljudima da predstavljaju svoje kreativne ideje i podržati one koje doprinose unaprjeđenju života na ovim prostorima.

Pored postojeće četiri osnovne škole (tri kao javne ustanove i jedna kao privatna ustanova), te područnog odjeljenja muzičke škole u narednom periodu potrebno je završiti i projekat izgradnje škole u Starom Ilijašu. Na području općine Ilijaš djeluju dvije srednje škole i to Srednjoškolski centar Ilijaš i Perzijsko-Bosanski koledž s internatom kao privatna ustanova. Objekti sportske infrastrukture: sportska dvorana, gradski nogometni stadion i nogometni stadion u Ljubničima, pet školskih vanjskih igrališta, pet školskih sala za tjelesni odgoj, otvorene sportske plohe u Kamenici, Ljubini, Srednjem, Malešićima, D.Luci, Misoči, Lješevu, planinarski dom na Bijambarama omogućavaju mladim ljudima da zdravo i kvalitetno provode svoje slobodno vrijeme.

2. Analiza stanja

Strategija prema mladima podrazumijeva kreiranje i razvoj politike prema mladima Općine Ilijaš temeljene na preporukama i propisima relevantnih evropskih dokumenata i Rezolucije o mladima u BiH ("Službeni glasnik BiH" broj 12/03) te konačno usvojenog **Zakona o mladima Federacije Bosne i Hercegovine** ("Sl. novine FBiH" broj: 36/10).

Zakon definiše da su "omladina" ili "mladi" osobe u životnoj dobi od navršениh 15 do navršениh 30 godina starosti.

Član 15. Zakona o mladima FBiH glasi :

Općinski, gradski i kantonalni organi vlasti dužni su samostalno osigurati minimum mjera na planu rada sa mladima i omladinskih aktivnosti, kao i mehanizme i kapacitete koji uključuju:

1. osiguranje prikladnog prostora za mlade, rad sa mladima i omladinske aktivnosti, kao i osiguranje plaćanja troškova njegovog održavanja;
2. osiguranje budžetske stavke koja se tiče pitanja mladih kao dijela ukupnog budžeta općine, grada ili kantona;
3. određivanje nadležne općinske, odnosno gradske službe za pitanja mladih;
4. osiguranje godišnjih grantova za projekte za mlade dodjeljujući ih putem javnog poziva sa kriterijima, u skladu sa evropskim principima u radu javnih uprava;
5. profesionalni razvoj i usavršavanje službenika/ce za mlade te jačanje kapaciteta svih onih koje se bave radom sa mladima i omladinskim aktivnostima;
6. osnivanje komisije za mlade pri općinskom vijeću kao stalnog radnog tijela, odnosno pri skupštini kantona koja će se u okviru svoje nadležnosti baviti pitanjima mladih u čijem radu će sudjelovati predstavnici/ce općinskog odnosno kantonalnog vijeća mladih;
7. uspostavljanje stručnog radnog tijela za izradu, ažuriranje i praćenje provođenja lokalnih i kantonalnih **strategija prema mladima** u čijem će radu sudjelovati predstavnici/e vijeća mladih ili omladinskih udruženja;
8. istraživanje ili podršku istraživanju u cilju donošenja strategije prema mladima;
9. pružanje podrške radu općinskog odnosno kantonalnog vijeća mladih.

Od novembra 2006. godine otvoreno je mjesto stručnog savjetnika za informisanje i pitanja mladih u općinskoj Službi za društvene djelatnosti, s ciljem uspostavljanja redovne komunikacije i saradnje s omladinskim organizacijama, vijećima učenika, neformalnim grupama mladih ljudi i uspješnim pojedincima, te drugim vladinim strukturama koje se bave pitanjem mladih.

Na nivou predstavničke vlasti djeluje Komisija za mlade i obrazovanje, kao stalno radno tijelo Općinskog vijeća.

Općina Ilijaš nema Savjetodavni odbor mladih koji treba da djeluje na volonterskoj osnovi sa zadatkom da daje savjete, prijedloge i ideje za cjelokupni razvoj općine, s posebnim naglaskom na prezentiranje i afirmiranje potreba i položaja mladih.

Služba za društvene djelatnosti u oblasti rada sa mladima saraduje sa drugim općinskim službama, osnovnim i srednjim školama sa područja općine Ilijaš, sa javnom ustanovom čiji je osnivač Općina, predstavnicima Biroa za zapošljavanje, Službom socijalne zaštite Općine Ilijaš, Domom zdravlja Ilijaš i drugim vladinim strukturama koje se bave pitanjem mladih.

U nacrtu Budžeta Općine Ilijaš, za 2011. godinu prvi put planirana je posebna budžetska linija namijenjena mladima – tzv. „Budžet za mlade“. Ovim budžetom planiraju se i sredstva za (su)finansiranje projekata za mlade, a na osnovu javnog poziva na koji mogu aplicirati nevladine organizacije i neformalne grupe uz administrativnu podršku registrovane nevladine organizacije. Kriteriji za (su)finansiranje projekata za mlade definisani su Odlukom o kriterijima za dodjelu sredstva projektima za mlade.

3. Pristup rješavanju problema

Omladinsko istraživanje je esencijalni element u razvoju politike prema mladima. Riječ je o ispitivanju mišljenja mladih, njihovih potreba, položaja, problema itd. Istraživanje je i prvi korak u razvoju strategije i plana akcije.

Finalni Izvještaj o istraživanju potreba mladih sa područja općine Ilijaš sačinjen je na osnovu ankete napravljene sa 271 ispitanikom starosne dobi od 15 do 29 godina. Anketiranje su radili volonteri općine Ilijaš i članovi Komisije za mlade općinskog vijeća. Anketom su obuhvaćene različite polne, socijalne, obrazovne, estetske i etičke kategorije mladih. Anketni upitnik je bio vrlo kompleksan i sadržavao je 195 pitanja. Baza prikupljenih podataka analizirana je korištenjem SPSS-statističke aplikacije prilagođene za društvena istraživanja. Analiza je sačinjena komparativnim metodom poređenja položaja mladih u Ilijašu sa položajem mladih u cijeloj BiH, te u zemljama Evropske Unije.

Kao rezultat istraživanja dato je 18 ključnih poruka koje su bile osnov za izradu Strategije prema mladima općine Ilijaš.

Strategija sadrži programe djelovanja za mlade u pojedinim oblastima omladinskog sektora koje se odnose na sljedeća pitanja:

- formalno, neformalno i cjeloživotno obrazovanje,
- zapošljavanje, mjere protiv nezaposlenosti te omladinsko poduzetništvo,
- socijalna, zdravstvena i preventivna zaštita mladih te reproduktivno zdravlje mladih,
- stambeno zbrinjavanje mladih,
- rad s mladima, jačanje i razvoj sposobnosti mladih i slobodno vrijeme mladih,
- aktivno učešće mladih u javnom životu, izgradnja civilnog društva i volonterstvo,
- mobilnost i saradnja među mladima,
- informisanje mladih i savjetovanje mladih,
- stručni rad i usavršavanje u vezi s pitanjima mladih,
- omladinski turizam, oporavak mladih i boravci u prirodi,
- aktivnosti mladih po pitanju kulture, sporta, estetike, etike, ekologije, duhovnosti, humanističkih vrijednosti, lične i društvene odgovornosti.

U cilju kontinuiranog rada na poboljšanju položaja mladih Općinski načelnik je 11. februara 2010.godine imenovao Radnu grupu za realizaciju projekta "Izrada Strategije prema mladima općine Ilijaš" koja se sastoji od koordinatora, administratora i sedam Radnih tijela iz oblasti obrazovanja, zapošljavanja, socijalne brige, zdravstva, kulture i sporta, informisanja i aktivnog učešća mladih u društvu, u sljedećem sastavu:

1. Sanja Zagorac-Jozić, pomoćnik općinskog načelnika u Službi za društvene djelatnosti, Koordinator Radne grupe za realizaciju projekta "Izrada strategije prema mladima općine Ilijaš"
2. Mirsada Neretljak, administrator Radne grupe za realizaciju projekta "Izrada strategije prema mladima općine Ilijaš"

3. Radno tijelo za **obrazovanje**

- Aziz Fazlić, koordinator Radnog tijela
 - Dženita Čehajić-Kulo, član
 - Mahir Dević, član
 - Berina Burić, član
4. Radno tijelo za **zapošljavanje**
 - Adis Duraković, koordinator Radnog tijela
 - Mirsad Osmanović, član
 - Nijaz Rastoder, član
 - Šerak Alan, član
 5. Radno tijelo za **socijalnu brigu**
 - Nijaz Spahić, koordinator Radnog tijela
 - Meliha Mešetović, član
 - Husein Hafizović, član
 - Matoruga Salih, član
 6. Radno tijelo za **zdravstvo**
 - Behka dr Kurtović, koordinator Radnog tijela
 - Sejda Česan, član
 - Selver Herić, član
 - Rasim Šehić, član
 7. Radno tijelo za **kulturu i sport**
 - Fadila Fazlić, koordinator Radnog tijela
 - Čustović Senad, član
 - Almir Pušina, član
 - Azemina Habibić, član
 8. Radno tijelo za **informisanje**
 - Emir Fazlić, koordinator Radnog tijela
 - Semir Spahić, član
 - Tarik Omerhodžić, član
 - Nedim Matoruga, član
 9. Radno tijelo za **aktivno učešće mladih u društvu**
 - Meho Gljiva, koordinator Radnog tijela
 - Sabina Sinanović, član
 - Saudin Durmić, član
 - Mališević Mersad, član

Zadatak radnih tijela bila je analiza stanja u oblastima djelovanja na osnovu provedenog istraživanja potreba mladih, izdvajanje najvećih problema mladih, klasifikacija istih po bitnosti i hitnosti njihovog rješavanja, utvrđivanje strateških ciljeva, liste strateških projekata i mjera za realizaciju ciljeva.

4. Opći opis trenutnog položaja mladih

Nakon provedenog istraživanja o problemima i potrebama mladih na području općine Ilijaš, analizirajući sve instrumente i rezultate istraživanja, došli smo do osnovnih zaključaka:

1. 24 % mladih ne vidi smisao u nastavku daljeg procesa obrazovanja. Kao glavni razlog za prekidanje obrazovanja većina mladih navodi finansijske probleme.
2. Veliki problem u našoj, kao i u ostalim općinama BiH, jeste nezaposlenost mladih ljudi. U cilju poboljšanja ovakve situacije trebalo bi poduzimati mjere za razvoj lokalne privrede u cilju otvaranja novih firmi i preduzeća, stvaranjem novih radnih mjesta na kojima bi se zapošljavali mladi ljudi, privlačenjem stranih i domaćih investicija; koristiti postojeće programe za zapošljavanje mladih ljudi i obavljanje pripravničkog staža nakon završetka školovanja.
3. Na svoju budućnost, mladi gledaju umjereno optimistički, vjerujući da će njihova budućnost biti nešto bolja, a većina mladih ima pesimistički odnos prema budućnosti smatrajući da će biti malo gora nego sadašnjost, obzirom na relativnu, materijalnu sigurnost življenja u zajednici s roditeljima. Samo 6 % mladih u Ilijašu u dobi od 18 do 24 godine uspjelo se stambeno osamostaliti, bilo da već posjeduje vlastiti stan ili kuću ili da živi kao podstanar odvojeno od roditelja. 19% mladih u dobnoj skupini od 25 do 30 godina uspjelo se stambeno osamostaliti. Ovaj procenat je daleko ispod nivoa ostalih evropskih zemalja.
4. Na osnovu analize i sagledavanja postojećeg stanja na općini Ilijaš, može se konstatovati da mladi svoje slobodno vrijeme uglavnom provode neplanski. Oko 54% mladih osoba dio slobodnog vremena provode u kladionicama, 72% u kafićima, 48% ispred TV-a, a pri tome zapostavljaju javni život i rekreativne aktivnosti, a u veoma niskoj stopi posjećuju kulturne sadržaje. Potrebno je određene kulturne sadržaje prilagoditi potrebama i željama mladih.
5. U našoj općini postoji potreba mladih za različitim vidovima obuke i mjestima gdje mogu izražavati svoje kreativne mogućnosti. Potrebno je pružati podršku jačanju omladinske infrastrukture.
6. Mladi smatraju da nemaju dovoljno uticaja na politiku na lokalnom nivou. Mladi su još uvijek nedovoljno informisani o društveno ekonomskim i političkim prilikama, a posebno na nivou lokalne zajednice te o mogućnostima njihovog sudjelovanja u procesu donošenja odluka. Protok informacija na lokalnom nivou potrebno je poboljšati putem nastavka izdavanja omladinskog informativnog glasila "Fakat" kao i organizovanjem javnih tribina i drugih skupova na kojima se mogu dobiti povratne informacije od mladih, te interakcijskog djelovanja na relaciji vlast – mladi i obrnuto.
7. Mladi u općini Ilijaš svoje aktivnosti uglavnom realizuju kroz redovno školovanje, a određeni broj učestvuje u radu pojedinih sportskih klubova i udruženja građana. U tom smislu i sama općina bi trebala omogućiti veće učešće mladih u radu lokalne zajednice, kroz moralnu i finansijsku podršku idejama i projektima mladih, kroz iznalaženje mogućnosti i stvaranje uslova za zapošljavanje mladih i obrazovanih ljudi, kroz organizovanje i finansiranje radionica, seminara i dr.
8. Također, potrebno je konstatovati da je na općini Ilijaš omladinski nevladin sektor nedovoljno razvijen te je potrebno i dalje, ali u većoj mjeri podsticati mlade i podržavati osnivanje omladinskih organizacija vodeći u kontinuitetu dobru, ispravnu omladinsku politiku kao garant dobre budućnosti svakog građanina. Ciljano rješavanje konkretnih problema mladih je sastavni dio odgovarajuće politike koja podrazumijeva između ostalog i stvaranje sredine koja je usmjerena prema mladima i u kojoj su mladi odgovorno uključeni u neposredno stvaranje bolje budućnosti.

9. Za dugoročno i sistematsko rješavanje problema mladih potrebno je ostvariti stalnu saradnju i koordinaciju sa drugim subjektima na području općine Ilijaš koji se bave pitanjima mladih i nastaviti proces istraživanja problema i potreba mladih.

5. Plan djelovanja po oblastima

5.1. Obrazovanje

1. Analiza stanja

Područje osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja definisano je Kantonalnim zakonima.

Do 1999.godine u Kantonu Sarajevo se u osnovnim i srednjim školama radilo po nastavnim planovima i programima Federalnog ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta donesenim 1994/95.godine.

Školske 1999/2000.godine Ministarstvo obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo je donijelo sopstvene planove i programe za osnovnu školu i gimnaziju. Cilj donošenja ovih planova i programa bio je rasterećenje učenika od suvišnih sadržaja u svim predmetima i povećanje fonda sati iz stranih jezika, tehničke kulture i informatike, uvođenje nekih novih predmeta (obrazovanje za demokratiju, kulturu, religija, historija religija, kultura življenja) i uvođenje izborne nastave u osmom razredu osnovne škole kao i izbornih područja od trećeg razreda gimnazije. Školske 2003/2004.godine prva generacija je završila gimnaziju po ovom nastavnom planu i programu i provedena evaluacija je pokazala da su učenici zadovoljni jer im je ovaj program omogućio da steknu više znanja iz izbornih područja za koja su se opredjelili. Tokom realizacije ovih nastavnih planova i programa vršene su blaže korekcije, a u cilju poboljšanja kvaliteta nastavnog procesa. Korekcije su se odnosile na:

- pravo sve djece na osnovno obrazovanje u skladu sa Konvencijom o dječijim pravima; obaveznost i besplatnost osnovne škole; demokratizacija i depolitizacija; decentralizacija, autonomija i odgovornost; jačanje odgojne funkcije; aktivno sudjelovanje lokalne sredine u radu škole; cjelovitost razvoja individue: kongnitiivni, afektivni, psihomotorni i voljni; sloboda, solidarnost i kompetencija u razvoju pojedinaca, uvažavanje individualnih karakteristika i različitosti; ubrzano napredovanje učenika; opće obrazovanost i cjelovitost znanja; jednakost i pravičnost u obrazovanju, inkluzivno obrazovanje; zadržavanje pozitivno dokazanih elemenata i vrijednosti «stare» osnovne škole; orijentacija na ishode odgoja i obrazovanja; znanstvena utemeljenost; obrazovanje za potrebe informatičko-tehnološkog društva i globalne ekonomije; obrazovanje kao doživotni proces (Cjeloživotno učenje); i sl.. Ovakvi pokazatelji su se zadržali i nakon svih dosadašnjih provedenih evaluacija.

Na sastanku u Briselu održanom 21.novembra 2002.godine, predstavnici bosansko-hercegovačkih vlasti su Vijeću za provedbu mira predstavili Strategiju reforme obrazovanja. Strategija "Reforma obrazovanja kako bi se Bosni i Hercegovini pružila bolja budućnost" je sveobuhvatan dokument, izrađen od domaćih nosilaca aktivnosti u oblasti obrazovanja uz podršku međunarodne zajednice, koji navodi ciljeve reforme obrazovanja i usmjerava se na aktivnosti neophodne za ostvarivanje zadatih ciljeva.

Dokument potpisan u Briselu 2002.godine obavezao je sva ministarstva obrazovanja u Bosni i Hercegovini da ispune pet obećanja na svim nivoima obrazovanja.

Za razliku od većine kantona /županija, Ministarstvo obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo je ispunilo gotovo sva obećanja u predviđenim rokovima.

- 22 aprila 2004.godine donesen je Zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u skladu sa Okvirnim zakonom o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini.
- Školske 2003/2004.godine u postojeće planove i programe uvrštena su zajednička jezgra za 17 predmeta, obavezujuća za sve škole u Bosni i Hercegovini, time su se bitno smanjile razlike u nastavnim sadržajima svih predmeta na državnom nivou.

- Doneseni su i usvojeni novi standardi i normativi za osnovnu i srednju školu. Usvajanjem novih standarda i normativa uveliko će se poboljšati kvalitet nastave.
- U toku je izrada svih podzakonskih akata u skladu sa Zakonom o osnovnom odgoju i obrazovanju i Zakonom o srednjem obrazovanju.
- Intenzivirao se rad na inkluziji djece sa posebnim potrebama u obrazovanju i poteškoćama u učenju. Inkluzivno školovanje se odnosi na filozofiju obrazovanja koja promoviše obrazovanje za sve učenike prema njihovim mogućnostima. Ovakav pristup zahtijeva temeljitije promjene u razmišljanju ljudi, promjene u stavovima i odnosu prema različitostima. Inkluzija je dugotrajan proces koji treba organizovano provoditi kako bi i rezultat bio stvaran za djecu i ljude sa posebnim potrebama. Termin "djeca sa posebnim potrebama" pored djece ometene u psihičkom i fizičkom razvoju obuhvata i nadarenu djecu, djecu bez roditelja, izbjeglice, povratnike, djecu manjina u nekim područjima i dr.
- Izvršene su sve pripreme i otpočela je sa radom Škola u bolnici.

Obrazovanje mladih je prioritetan zadatak. Gledano iz društvenog ugla, stepen razvoja obrazovanja je pokazatelj društvenog kulturnog i ekonomskog razvoja zemlje. Istovremeno, brži razvoj zemlje i njena uspješna integracija u međunarodnu zajednicu podrazumijeva pismeno, obrazovno i radno osposobljeno stanovništvo.

Pod obrazovanjem podrazumijevamo cjelokupni životni proces sticanja znanja (cjeloživotno učenje), vještina i stavova, kroz razvoj ukupnih potencijala ličnosti i usklađenosti sa društvenim potrebama, sa ciljem da se omogući mladoj osobi da prepozna i ostvari svoje afinitete i potrebe, te postane samostalna i posvećena ličnost u okviru društva. Koncept cjeloživotnog učenja obuhvata i usklađuje različite oblike učenja u svim životnim razdobljima. To su: organizirano učenje (obrazovanje i odgoj) koje može biti formalno (školovanje) i neformalno (kursevi, seminari, treninzi kroz udruženja ili ustanove za obrazovanje), te neorganizovano ili neformalno učenje.

Većina mladih uključena je u sistem formalnog obrazovanja (srednje i visoko), a ono predstavlja jednu od najznačajnijih društvenih oblasti u kojima mladi stiču znanja, razvijaju sposobnosti i vještine, formiraju pozitivne stavove i navike, usvajaju vrijednosti, razvijaju sopstvene potencijale što obrazovanju daje civilizacijski i znanstveni smisao. Formalno obrazovanje na području Kantona Sarajevo je isključivo u nadležnosti Ministarstva obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo.

Zadatak lokalne zajednice jeste, da putem Službe za društvene djelatnosti prati rad i analizira provođenje Godišnjih programa rada škola, analizira uspjeh u odgoju i učenju u prvom polugodištu tekuće školske godine, kao i na kraju tekuće školske godine, a u cilju sagledavanja stanja i predlaganja mjera za unapređenje njihovog odgojno-obrazovnog rada.

Na području općine Ilijaš egzistiraju četiri osnovne škole od toga tri Javne ustanove, osnovna škola: "Hašim Spahić" u Ilijašu (1110 učenika raspoređenih u 48 odjeljenja), "Podlugovi" u Podlugovima (505 učenika raspoređenih u 23 odjeljenja) i "Srednje" u Srednjem (270 učenika raspoređenih u 17 odjeljenja), što je u školskoj 2010/2011. godini ukupno 1885 učenika raspoređenih u 88 odjeljenja i privatna osnovna škola "Đulistan" u Lješevu koju u školskoj 2010/2011. godini pohađa 263 učenika raspoređenih u 14 odjeljenja. Također, na području općine Ilijaš uspješno radi odjeljenje Muzičke i baletske škole Novo Sarajevo koju pohađa 63 učenika. Srednje obrazovanje je organizovano u dvije ustanove Javnoj ustanovi Srednjoškolski centar Ilijaš (518 učenika raspoređenih u 24 odjeljenja) i privatnoj srednjoj školi Perzijsko-bosanski koledž sa internatom u Lješevu (106 učenika raspoređenih u 8 odjeljenja). Ukupno u dvije srednje škole nastavu pohađa 624 učenika raspoređenih u 32 odjeljenja. Pregled zanimanja za koja se obrazuju učenici u "Srednjoškolskom centru Ilijaš" dat je u sljedećoj tabeli:

Red. broj	Stručno - zvanje - zanimanje	Broj učenika	UKUPNO
-----------	------------------------------	--------------	--------

		I Razred	II Razred	III Razred	IV Razred	
1.	Gimnazija	59	54	44	50	207
2.	Mašinski tehničar	27	27	18	28	100
3.	Automehaničar	13	10	7	-	30
4.	Autolimar	2	7	5	-	14
5.	Zavarivač	5	7	7	-	19
6.	Instalat. za plinske instalacije i uređaje	9	-	7	-	16
7.	Instalater vodovoda i kanalizacije	-	-	3	-	3
7.	Prodavač	21	20	16	-	57
8.	Frizer-vlasuljar	29	25	18	-	72
	SVEUKUPNO	165	150	125	78	518

Pomoć školama ostvaruje se kroz: poboljšanje prostornih i materijalnih uvjeta rada nastavnog i nenastavnog osoblja, kao i boravka učenika u školama, organizaciju općinskih takmičenja u znanju, pomoć u sufinansiranju odlaska učenika u stanju socijalne ugroženosti na ekskurzije, obezbjeđenje materijalne podrške za proslavu maturalne večeri, podrške za učestvovanje na višim nivoima takmičenja, programe poticaja najuspješnijih učenika (učenici generacije, osvajači jednog od prvih tri mjesta na kantonalnim i federalnim nivoima takmičenja), pomoć u realizaciji projekata i aplikacija sekcija koje rade u školama, sufinansiranje programa obuke neplivača, dostavljanje spiskova školskih obveznika, kontinuirane aktivnosti na obezbjeđenju prevoza za učenike u saradnji sa resornim kantonalnim Ministarstvom obrazovanja i nauke, u skladu sa Članom 69. Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju ("Službene novine Kantona Sarajevo" broj: 10/04 i 21/06), koji propisuje da svi učenici osnovnih škola koji stanuju na udaljenosti većoj od 2 km od škole koju pohađaju, imaju besplatan prevoz do te škole. U skladu s tim, otvorene su nove linije i povećan broj polazaka, tako da je vrijeme čekanja na prevoz svedeno na minimum. Također, za sve učenike koji imaju izrazite poteškoće u kretanju obezbjeđen je besplatan prevoz do škole. Blizina Univerziteta u Sarajevu omogućava da učenici koje završe srednju školu imaju mogućnost upisati željene studije.

Općina Ilijaš stipendira učenike/učenicu i studente/studentice koji imaju izuzetan uspjeh u učenju (32 učenika i 58 studenata u školskoj 2010/2011. godini), a od 2010. godine stipendiraju se i učenici/učenicu i studenti/studentice u stanju socijalne potrebe (u školskoj 2010/2011. godini 20 učenika i 9 studenata). Za stipendiranje se iz Budžeta općine Ilijaš izdvaja 100.000,00 KM. Odabir učenika i studenata korisnika općinske stipendije vrši se prema kriterijima utvrđenim Pravilnikom o stipendiranju i nagrađivanju izuzetno nadarenih učenika i studenata ("Službene novine Kantona Sarajevo" broj: 18/10) i Pravilnikom o stipendiranju učenika i studenata u stanju socijalne potrebe ("Službene novine Kantona Sarajevo" broj: 36/09, 3/10 i 23/10).

Općina sufinansira odbrane magistarskih i doktorskih radova. Nedostatak stipendiranja odnosno finansijskih mogućnosti, mladima je jedan od značajnih problema za nastavak studiranja. Povećanjem sredstava za stipendiranje u budžetu općine Ilijaš stvorili bi se uslovi za ostvarivanje prava na jednake mogućnosti mladih u procesu obrazovanja, a posebno mladih koji žive u teškim uslovima.

Učenici koji završavaju srednje obrazovanje u većini slučajeva ne stječu potrebno opće znanje i vještine, niti su dovoljno pripremljeni za tržište rada ili nastavak obrazovanja.

Evidentan je problem hiperprodukcije nekih obrazovnih kadrova sa nekonkurentnim stručnim zvanjima i zanimanjima prema zahtjevima tržišta rada. Uzrok takvog stanja je u sporju reformi obrazovnog sistema i neprilagođenosti obrazovanja potrebama privrednog sektora, što dovodi do obezvjeđivanja kriterija i pristupa obrazovanju i razvoju ljudskih resursa.

Učenici koji završavaju srednje obrazovanje u većini slučajeva ne stječu potrebno opće znanje i vještine, niti su dovoljno pripremljeni za tržište rada ili nastavak obrazovanja. Neophodno je modernizovati i razvijati profesionalnu praksu i praktičnu nastavu, kako u srednjim školama i obrazovnim institucijama, tako i u preduzećima/privatnim firmama. Programi dokvalifikacije i prekvalifikacije moraju se uskladiti sa potrebama tržišta rada.

2. Problemi mladih

- 6% mladih općine Ilijaš ostalo je na nivou osnovnog obrazovanja.
- 33% mladih općine Ilijaš ostaje na nivou trogodišnjeg srednjeg obrazovanja ili nižeg što dovodi mlade u nezavidan položaj na tržištu rada
- 14% mladih u dobi od 18 do 24 godine ostalo je na nivo srednjeg trogodišnjeg obrazovanja¹. Sa ovako visokim procentima prekidanja obrazovanja BiH je, uključujući i općinu Ilijaš daleko iznad nivoa svojih zapadnih susjeda Hrvatske i Slovenije.
- Sa 64% mladih u dobi između 20 i 24 godine koji su kompletirali barem četverogodišnju srednju školu općina Ilijaš je ispod nivoa ostalih manjih gradova kao i BiH nivou (68%).
- Kao glavni razlog za prekidanje obrazovanja većina mladih navodi finansijske probleme.
- 40% mladih u Ilijašu je pohađalo neki oblik obuke koji nije u programu redovnog obrazovanja.
- 76% mladih općine Ilijaš želi u budućnosti pohađati neki oblik obuke u okviru neformalnog obrazovanja.
- Informatika i strani jezici su oblici edukacije koje su mladi u najvećoj mjeri pohađali i žele pohađati u budućnosti.
- Mladi nisu dovoljno upoznati s problemima ugrožavanja životne sredine i tema ekologija nije dovoljno zastupljena u nastavnom procesu.
- 3% mladih u zadnjih 12 mjeseci učestvovalo je u programima studentskih razmjena.

3. Podjela problema po bitnosti i hitnosti njihova rješavanja

Kako bismo utvrdili koji problemi i potrebe trebaju biti prioritetima u oblasti obrazovanja, razvrstat ćemo ih prema sljedećim kriterijima vodeći računa o mogućnostima i nadležnostima općinske vlasti da se bavi ovim pitanjem:

vrlo hitno ali nebitno

nije ni hitno ni bitno

nije hitno ali je bitno

vrlo hitno i vrlo bitno

Stoga ćemo se u njihovom rješavanju ravnati prema tim kriterijima.

¹ Jedan od najvažnijih indikatora za praćenje obrazovanja mladih jeste procenat onih koji prerano napuštaju obrazovanje. Ovaj indikator mjerjen je kao procenat osoba u dobi između 18 i 24 godine koji su najviše završili srednje trogodišnje obrazovanje i nisu nastavili obrazovanje niti pohađali neki trening ili drugi oblik obrazovnog procesa u proteklih 12 mjeseci.

<p><u>Vrlo hitno ali nebitno</u></p>	<p><u>Vrlo hitno i vrlo bitno</u></p> <p>1. Nedostatak stipendiranja odnosno finansijskih mogućnosti mladima predstavlja jedan od značajnih problema za nastavak studiranja. Obezbijediti ostvarivanje prava na jednake mogućnosti mladih u procesu obrazovanja, a posebno mladima koji žive u teškim uslovima.</p> <p>2. Mladi ne dobijaju sva potrebna znanja u okviru formalnog (školskog) obrazovanja, a ne nude im se mogućnosti da to nadoknade kroz neformalno obrazovanje Poboljšanje dostupnosti informacijama o postojećim neformalnim obukama Uvođenje i promocija koncepta cjeloživotnog učenja.</p>
<p><u>Nije ni hitno ni bitno</u></p> <p>4. Veoma mali broj mladih je učestvovao u programima studentskih razmjena</p>	<p><u>Nije hitno ali je bitno</u></p> <p>3. Mladi nisu dovoljno upoznati s problemima ugrožavanja čovjekove sredine i time ekologija nije dovoljno zastupljena u nastavnom procesu.</p>

Obrazloženje problema i potreba koji su bitni, a njihovo rješavanje je vrlo hitno ili je manje hitno:

1. Tabelarni prikaz uzroka prekida školovanja mladih između 15 i 29 godina izražen u procentima

Broj ispitanika	BiH	Manji BiH gradovi	Veći BiH gradovi	Ilijaš
Zbog finansijskih razloga	43%	42%	32%	41%
Nisam vidio/la u tome neki smisao	26%	29%	25%	24%
Pronašao sam stalno zaposlenje	14%	13%	24%	22%
Zbog obaveza u vezi poljoprivrednih poslova	14%	15%	19%	6%
Zbog obaveza u kući (kućanski poslovi)	4%	4%	7%	5%
Formirao/la porodicu	3%	3%	2%	0%
Nešto drugo	5%	5%	3%	2%

Izvori: GTZ Istraživanje položaja mladih BiH (2008)

Iz tabele je vidljivo da kao glavni uzrok za prekidanje školovanja većina navodi finansijske probleme. Neophodno je ublažiti ekonomski jaz između mladih u procesu obrazovanja i razvijati socijalnu osjetljivost kod mladih

Posmatrajući distribuciju đaka i studenata u dobi između 15 i 29 godina unutar obrazovnog sistema vidimo da 36% čine srednjoškolci upisani u četverogodišnji program, a 46% mladih upisano je na fakultete sa četverogodišnjim ili dužim programom (Bolonjski proces). Unutar ove populacije najveći broj je onih upisanih na fakultete prirodnih i tehničkih nauka, zatim na fakultete sa društvenim ili humanističkim usmjerenjem. 6% mladih općine Ilijaš ostalo je na nivou osnovnog obrazovanja, 33% mladih općine Ilijaš ostaje na nivou trogodišnjeg obrazovanja. Sa 64% mladih u dobi između 20 i 24 godine koji su kompletirali

barem četverogodišnju srednju školu općina Ilijaš je ispod nivoa ostalih manjih gradova kao i BiH nivoa (68%). 14% mladih u dobi od 18 do 24 godine ostalo je na nivou srednjeg trogodišnjeg obrazovanja.

2. 40% mladih u Ilijašu je pohađalo neki oblik obuke koji nije u programu redovnog obrazovanja. 76% mladih općine Ilijaš želi u budućnosti pohađati neki oblik obuke u okviru neformalnog obrazovanja. Informatika i strani jezici su oblici edukacije koju su mladi u najvećoj mjeri pohađali i žele pohađati u budućnosti.

Učestvovanje u programima neformalnog obrazovanja značajno je određeno obrazovnim tj. radnim statusom mladih, naime studenti i nezaposlene radno aktivne osobe su u podjednakoj mjeri imali iskustva sa ovom vrstom obrazovanja. Kada je u pitanju želja za učešćem u obuci koja nije u programu redovnog obrazovanja pokazuje se zainteresovanost.

3. Mladi nisu dovoljno upoznati s problemima ugrožavanja čovjekove životne sredine i time ekologija nije dovoljno zastupljena u nastavnom procesu. Školska dvorišta nisu adekvatno uređena i postoji mali nivo svijesti kulture učenika/ca da urede sredinu u kojoj žive i borave.

4. Plan djelovanja

Problem	Željeni rezultat	Aktivnosti	Vrijeme provođenja	Odgovorne osobe/ institucije	Troškovi KM
1. Nedostatak stipendiranja odnosno finansijskih mogućnosti, mladima predstavlja jedan od značajnih problema za nastavak studiranja. Obezbjediavanje ostvarivanja prava na jednake mogućnosti mladih u procesu obrazovanja, a posebno mladima koji žive u teškim uslovima.	Ublažen je ekonomski jaz između mladih u procesu obrazovanja i razvijena je socijalna osjetljivost kod mladih. Obezbjediđene stipendije za 12 učenika i 10 studenata u toku jedne školske godine.	Pripremiti prijedlog Plana stipendiranja za socijalno ugrožene kategorije od strane Službe za društvene djelatnosti. Usvajati Plan od strane Općinskog vijeća Ilijaš.	2011. 2012. 2013.	Služba za društvene djelatnosti Služba za privredu, finansije i investicije Općinsko vijeće Ilijaš	2011: 15.000,00 2012: 15.000,00 2013: 15.000,00 (Budžet-stavka stipendije)
2. Mladi ne dobijaju sva potrebna znanja u okviru formalnog školskog obrazovanja, a ne nude im se mogućnosti da to nadoknade kroz neformalno obrazovanje. Poboljšanje dostupnosti informacijama o postojećim neformalnim obukama. Uvođenje i promocija koncepta cjeloživotnog učenja	Mladima je obezbijeden pristup programima dodatnog obrazovanja i obuke radi sticanja znanja i vještina stečenih tokom obrazovanja iz informatike i engleskog jezika u skladu sa potrebama tržišta rada. Obezbjediđena sredstva za 12 polaznika kursa engleskog/informatike u toku jedne budžetske godine	Donijeti programe obuke mladih iz oblasti informatike i engleskog jezika.	2011. 2012. 2013.	Služba za društvene djelatnosti Služba za privredu, finansije i investicije Općinsko vijeće Ilijaš	2011: 5.148,00 2012: 5.148,00 2013: 5.148,00
3. Mladi nisu dovoljno upoznati s problemima ugrožavanja čovjekove sredine i time ekologija nije dovoljno zastupljena u nastavnom procesu.	Učenici/ce stekli su ekološku samosvijest i stvorili su povoljnije uvjeta za zdravo življenje i razvoj turizma Učenici/ce uredili su svoja školska dvorišta i osjećaju se odgovornijim za njihov izgled	Oformiti ekološki kutak u dvorištu škole i uređivati ga u okviru školske ekološke sekcije	2011. 2012. 2013.	Ekološke sekcije	2011: 2.000,00 2012: 2.000,00 2013: 2.000,00 (materijal i nagrade)

Troškovi po godinama:

Godina	Iznos
2011.	7.148,00 KM
2012.	7.148,00 KM
2013.	7.148,00 KM
Ukupno:	21.444,00 KM

5.2. Zapošljavanje

1. Analiza stanja

Tranzicija iz „Planske ekonomije“ u „Tržišnu ekonomiju“ najviše se odrazila na veliku stopu nezaposlenosti kako u općini Ilijaš tako i u širem okruženju, koju prate teški socijalni uslovi kako mladih osoba tako i društva u cjelini. U nekadašnjem sistemu cjelokupno obrazovanje kadra je bilo usmjereno upravo za potrebe nekadašnjih privrednih subjekata (Željazara i sl.) koji su i zapošljavali najveći dio stanovništva općine Ilijaš. Neuspješna privatizacija, loši makroekonomski uslovi za poslovanje, nedovoljna konkurentnost i likvidnost domaćih preduzeća u regionu i gubitak prijeratnog tržišta, najviše je doprinijelo slaboj iskorištenosti proizvodnih kapaciteta i time veoma niskoj stopi zaposlenosti koju imamo danas. Djelujući u takvim uslovima, a u nedostatku novih investicija i razvojnih programa, privreda nije u mogućnosti da ponovo apsorbuje značajniji broj nezaposlenih osoba, što je umnogome uticalo na visoku stopu nezaposlenosti.

Kao privrednu šansu razvoja mnogi ekonomski stručnjaci, vide u razvoju malog i srednjeg poduzetništva, turizma i poljoprivrede. Jedan od najvećih problema sa kojim se susreću poslodavci u mikrookruženju je upravo nedovoljna osposobljenost kadrova za tehnološke procese rada. Jedan od zabrinjavajućih indikatora, a ujedno i velikih izazova za predstavnike općinskih organa leži u činjenici da se općina Ilijaš nalazi na prvom mjestu po broju nezaposlenih u Kantonu Sarajevo u odnosu na broj radno aktivnog stanovništva (15-65 godina starosti).

Vlada Kantona Sarajevo u saradnji sa JU "Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo" provodi niz mjera u cilju smanjenja nezaposlenosti i obezbjeđenja potrebnih kadrova u skladu sa potrebama tržišta rada. Preuzete su sljedeće mjere i aktivnosti:

1. Sufinansiranje zapošljavanja pripravnika, sa VSS, SSS i KV (na period od 12 mjeseci za pripravnike VSS i period od 6 mjeseci za pripravnike sa SSS stručnom spremom i KV kvalifikacijom).

Poslodavac sa pripravnikom zaključuje Ugovor o radu na određeno vrijeme, odnosno na onoliko vremena koliko traje period sufinansiranja. JU "Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo" će poslodavcima koji potpišu Ugovor o radu sa pripravnikom doznačavati sredstva u ukupnom iznosu 600,00KM za VSS i 400,00KM za SSS i KV stručnu spremu za isplatu plaća i uplatu zakonom propisanih doprinosa. Poslodavci su dužni zadržati sufinansiranu osobu u radnom odnosu do kraja sufinansiranog perioda.

2. Posao za sve, omogućava zapošljavanje nezaposlenih osoba sa radnim stažom, bez obzira na zanimanje i godine starosti, a koje su prijavljene na evidenciji nezaposlenih lica Javne ustanove »Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo« Sarajevo i koje nemaju status pripravnika. Sa osobama se zaključuje Ugovor o radu na određeno vrijeme od 6 mjeseci sa punim radnim vremenom. Ovim programom sufinansira se trošak bruto plaće u iznosu od 600,00 KM mjesečno po jednom uposleniku u trajanju od 6 mjeseci.

3. Finansiranje programa javnih radova, U skladu sa Zakonom o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba u Kantonu Sarajevo, JU «Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo» Sarajevo, organizuje javne radove. Cilj je da se kroz iste, na dva mjeseca angažuju, najugroženije kategorije lica sa evidencije nezaposlenih u trajanju najmanje dva mjeseca, odnosno, 44 radna dana. Javni radovi pokazali su se kao najefikasnija mjera socijalne politike u borbi protiv nezaposlenosti, siromaštva i smanjenja socijalnih tenzija u društvu. Javni radovi bi se izvodili u oblastima :

- infrastrukture i zaštite okoliša,
- socijalne i zdravstvene zaštite i zaštite starih i iznemoglih osoba.

Poslodavcu se doznačavaju sredstva u iznosu od 500,00KM za isplatu plaća i uplatu zakonom propisanih doprinosa. U općini Ilijaš ovaj projekat nije do sada realizovan, zbog nedovoljne zainteresovanosti i pasivnosti Javnih preduzeća i ustanova.

4. Projekti samozapošljavanja, za osobe koje žele pokrenuti vlastiti biznis, predviđaju obezbjeđenje sredstava u iznosu od 10.000,00KM, skidanje učesnika projekta sa evidencije nezaposlenih lica, bez mogućnosti prijave na Biro u naredne dvije godine.

Korisnik se obavezuje na obavljanje registrovane djelatnosti u trajanju od najmanje 12 mjeseci, i to za:

- poljoprivrednu djelatnost (prvenstveno proizvodnju zdrave hrane, pčelarstvo, stočarstvo, povrtlarstvo i voćarstvo),
- zanatsku djelatnost (proizvodnu, uslužnu),
- domaću radinost,
- seoski turizam ili druge djelatnosti.

5. Projekat stručnog usavršavanja za nezaposlene osobe predviđa pohađanje kurseva stranog jezika i informatike, a implementira se na način da polaznik od škole jezika ili informatike dobija predračun, a Služba za zapošljavanje sufinansira stručno usavršavanje u visini od 300,00KM.

6. Projekat "Uspjeću" ima za cilj da kod nezaposlene osobe poboljša vještine: komunikacije prilikom intervjua za posao, pisanja CV-a i prijavnog pisma za posao, isticanja ličnih prednosti i sposobnosti.

Općina Ilijaš je u posljednjih osam godina u svrhu smanjenja stope nezaposlenosti visokoobrazovanih kadrova omogućavala da 10 mladih osoba sa završenim fakultetima društvenog smjera volontiraju u Općini Ilijaš i tako steknu neophodno radno iskustvo od 12 mjeseci, kako bi mogli polagati ispit općeg znanja i aplicirati za mjesto u državnoj službi na poziciji stručnog saradnika.

Iskustva pokazuju da se u prvih pet godina implementacije ovog projekta, mlade osobe nakon volontiranja dobile posao u organima državne službe, javnim preduzećima i ustanovama. Nažalost, u posljednje tri godine smanjene su šanse za zapošljavanje, tako da se mlade osobe nakon isteka volonterskog staža, uglavnom nalaze na evidenciji Službe za zapošljavanje.

Struktura nezaposlenih mladih osoba koje su evidentirane na birou za zapošljavanje je slijedeća:

Na Birou Ilijaš u mjesecu decembru 2009. g. registrovano je 5.040 lica. 1.756 lica je u dobi od 15 do 30 godina, a od tog broja 78 je bez radnog staža.

Precizniji podaci se mogu vidjeti iz sljedeće tabele:

God.starosti	NK	PK	KV	VKV	NSS	SSS	VŠS	VSS	UKUPNO
15 - 18	7	0	12	0	0	0	0	0	19
19 - 20	40	1	120	0	0	70	0	0	231
21 - 24	78	0	285	0	0	202	0	20	585
25 - 27	78	2	225	0	0	137	6	54	502
28 - 30	168	2	105	0	0	105	2	37	419
UKUPNO	371	5	747	0	0	514	8	111	1.756

Pregled broja nezaposlenih lica starosne dobi do 30 godina s visokim stepenom stručne spreme po završenim fakultetima:

Završeni fakultet	Zanimanje	Broj lica muškog spola	Broj lica ženskog spola	Ukupan broj nezaposlenih lica	Zaposlenje traži prvi put	Već bio/la zaposlen/a
Fakultet političkih nauka		16	30	46	35	11
	Novinar	3	8	11	9	2
	Politolog	4	3	7	6	1
	Profesor					

	odbrane i sigurnosti	8	0	8	7	1
	Profesor sociologije	1	4	5	2	3
	Socijalni radnik	0	15	15	11	4
Fakultet kriminalističkih nauka	Kriminalist	4	3	7	5	2
Filozofski fakultet		5	10	15	9	6
	Profesor arapskog jezika	1	0	1	0	1
	Profesor bosanskog jezika	0	9	9	6	3
	Profesor filozofije i sociologije	2	0	2	2	0
	Profesor pedagogije	2	1	3	1	2
Pravni fakultet	Dipl.pravnik	4	4	8	5	3
Stomatološki fakultet		0	1	1	1	0
Prirodno matematički fakultet		4	2	6	4	2
	Biolog	0	1	1	1	0
	Profesor biologije	1	0	1	1	0
	Profesor geografije	1	0	1	1	0
	Dipl.inžinjer hemije	2	1	3	1	2
Poljoprivredni fakultet		1	3	4	1	3
	Dipl. inžinjer poljoprivrede	1	2	3	1	2
	Dipl. inžinjer za preradu i kontrolu	0	1	1	0	1
Ekonomski fakultet	Diplomirani ekonomista	4	9	13	9	4
Filološki fakultet		0	1	1	1	0
Elektrotehnički fakultet		2	0	2	2	0

	Dipl. inženjer telekomunikacija	2	0	2	2	0
Arhitektonski fakultet	Dipl. inženjer arhitekture	0	1	1	0	1
Mašinski fakultet	Dipl. inženjer mašinstva	1	0	1	1	0
Šumarski fakultet	Agronom za hortikulturu	1	0	1	1	0
Veterinarski fakultet	Veterinar	0	1	1	1	0
Fakultet sporta i tjelesnog odgoja	Profesor sporta i tjelesnog odgoja	1	0	1	1	0
Fakultet za saobraćaj i komunikacije	Dipl.inženjer saobraćaja i komunikacija	2	0	2	1	1
Teološki fakultet	Profesor vjeronauke	0	1	1	0	1
	UKUPNO	45	66	111	77	34

Zanimanja koja se najviše traže su: magistri farmacije, ing.elektrotehnike, ing.arhitekture, ing.građevinarstva, dipl.ekonomisti i pravnici, profesori engleskog jezika i matematike, građevinski i ekonomski tehničari, KV radnici građevinske struke (zidari, tesari), stolari, tapetari itd.

Zanimanja koja nisu atraktivna za poslodavce su: profesori i nastavnici:historije, odbrane i zaštite, geografije i likovnog, kriminalisti, socijalni radnici, novinari, radnici medicinske struke (SSS), poljoprivredni i šumarski tehničari itd.

2. Problemi mladih

Rezultati istraživanja trenutnog položaja mladih na području općine Ilijaš (GTZ, 2009) u dijelu koji se odnosi na zapošljavanje i poduzetništvo:

Udio mladih u radnoj snazi sa procentom od 23 % značajno je niži od nivoa manjih gradova, a pogotovo od nivoa EU 25 zemalja (45%).

17% mladih u dobi između 15 i 24 godine su van obrazovnog sistema, nezaposleni su i nisu radno aktivno.

Učenici čine 36 % populacije mladih u dobi između 15 i 24 godine. Nakon njih, redovni studenti koji nisu radno aktivni čine 19 % populacije, a nezaposlene osobe koje nisu radno aktivne čine 17% populacije mladih ove dobi. 14 % su zaposlene osobe. Nezaposlene radno aktivne osobe čine 8% populacije mladih ove dobi, a vanredni studenti koji nisu radno aktivni imaju udio od 3% u ovoj populaciji. Studenti vanredni koji su radno aktivni čine 2% a studenti redovni radno aktivni čine 1 % ove populacije.

Za 4 % je manje učešće djevojaka nego mladića u radnoj snazi.

Procenat nezaposlenosti mladih u dobi između 15 i 24 godine od 38 % upozorava na kritičan položaj mladih u Ilijašu u odnosu na njihove vršnjake u svim drugim evropskim zemljama. Procenat nezaposlenosti u Ilijašu za 20 % je niža nego na BH nivou.

Razlika u procenatu nezaposlenosti kod mladića i djevojaka je 18 % u korist djevojaka.

20 % zaposlenih nije potpisalo nikakav ugovor sa poslodavcem.
46 % mladih potpisalo je ugovor na neodređeni period, a 27 % ugovor na određeno vrijeme.
7 % mladih općine Ilijaš ne zna koju vrstu ugovora je potpisalo sa poslodavcem.

Needuciranost mladih

7 % mladih je pohađalo neki poslovni seminar. Svaka druga osoba voljna je pokrenuti vlastiti biznis, ali samo rijetki (3%) imaju osnovne preduslove za to. 83 % mladih smatra da bi im poslovni seminar bio od koristi. Mladi nisu dovoljno osposobljeni da odgovore na današnje zahtjeve u poslovanju i vođenju malog poduzetništva i isti nemaju uslove da se opredijele za vlastiti biznis.

Neusklađenost ponude i potražnje na tržištu rada

„Samo 26 % mladih radi poslove za koje su se školovali. Veći broj djevojaka radi posao za koji su se školovali“ ukazuje nam na činjenicu da obrazovni smjerovi ne prate potrebe tržišta rada što također dovodi do visoke stope nezaposlenosti u općini Ilijaš.

Nedovoljna informisanost mladih

Samo je 28 % mladih čulo za neki od vladinih programa zapošljavanja, a 10 % je bio korisnikom nekog programa, ukazuje nam da mladi nisu dovoljno informisani o mjerama vladajućih struktura na suzbijanju velike stope nezaposlenosti.

Nemobilnost mladih

„Samo 3 % mladih u dobi od 15 do 29 godina ima iskustvo rada u drugim sredinama, a 2 % ima ovakvo iskustvo i inostranstvu“. Ovaj indikator nam ukazuje na činjenicu mladi nerado napuštaju svoje mjesto stanovanja i teško se odlučuju za potragom posla u drugim sredinama.

Korumpiranost i diskriminacija

„Svaka druga mlada osoba svjedoči o podmićivanju ili kupovini radnog mjesta i da se prema djevojkama vrši određena diskriminacija na tržištu rada (npr. poslodavci radije zapošljavaju mladiće nego djevojke, djevojke su manje plaćene nego mladići itd.).

5 % mladih osoba svjedoči o iskustvima zlostavljanja na radnom mjestu“.

3. Podjela problema po hitnosti i bitnosti njihova rješavanja

<p><u>Vrlo hitno ali nebitno</u></p> <p>6. Mladi nerado napuštaju svoje mjesto stanovanja i teško se odlučuju za potragom posla u drugim sredinama.</p>	<p><u>Vrlo hitno i vrlo bitno</u></p> <p>1. Mladi nisu dovoljno osposobljeni da odgovore na današnje zahtjeve u poslovanju i vođenju malog poduzetništva i isti nemaju uslove da se opredijele za vlastiti biznis.</p> <p>2. Obrazovni smjerovi ne prate potrebe tržišta rada što također dovodi do visoke stope nezaposlenosti u općini Ilijaš</p> <p>3. Mladi nisu dovoljno informisani o mjerama vladajućih struktura na suzbijanju velike stope nezaposlenosti.</p> <p>4. Zbog nedovoljne upućenosti mladi često odabiru zanimanja s kojim imaju malu mogućnost zapošljavanja nakon završene škole.</p> <p>5. Mladi koji se nalaze na evidencijama Službe za zapošljavanje ne poznaju metode i načine potrage za poslom kako bi se mogli što bolje prijaviti za radna mjesta uslijed velike konkurencije.</p>
<p><u>Nije ni hitno ni bitno</u></p>	<p><u>Nije hitno ali je bitno</u></p> <p>7. Svaka druga mlada osoba svjedoči o podmićivanju ili kupovini radnog mjesta i da se prema djevojkama vrši određena diskriminacija na tržištu rada (npr. Poslodavci radije zapošljavaju mladiće nego djevojke, djevojke su manje plaćene nego mladići itd.) 5% mladih osoba svjedoči o iskustvima zlostavljanja na radnom mjestu.</p>

Objasnilo probleme i potrebe koji su bitni, a njihovo rješavanje hitno:

1. Mladi nisu dovoljno osposobljeni da odgovore na aktuelne zahtjeve u poslovanju i vođenju malog poduzetništva i isti nemaju uslove da se opredijele za vlastiti biznis. Osnivanje vlastite firme i pokretanje vlastitog biznisa za mlade općine Ilijaš bi trebalo da predstavlja izazov, a nikako problem kao što je sada slučaj. Podatak da je svega 3% mladih stvorilo preduslove za bavljenje vlastitim biznisom nije začuđujući uzmu li se u obzir iznosi obaveznih poreza i dadžbina. Izražena je nemotiviranost mladih ljudi za pokretanje vlastitog biznisa. Percepcija mladih je da preduzetništvo nije održiva opcija. Obrazovne institucije također ne doprinose sistemskoj promociji preduzetništva mladih niti mladim ljudima nude potrebne poslovne vještine. Slabo ili nikako se podučavaju principi preduzetništva u školama i na fakultetima. Posebna pažnja mora se posvetiti doedukaciji mladih o mogućnostima zapošljavanja i pokretanja vlastitih mini biznisa. Dodatno opterećenje predstavlja nedovoljno znanje i nepoznavanje tržišnih uslova, zakonskih uslova i procedura. Na žalost, Biznis Centar koji je trebao da pruža usluge korisnicima, neophodne za razvoj biznisa od kojih se izdvajaju informisanje, edukacija i zajedničko djelovanje, u općini Ilijaš je prestao sa radom.

2. Obrazovni smjerovi i planovi upisa učenika u srednje škole i studenata na visokoškolske ustanove nisu usklađeni sa potrebama tržišta rada, što dovodi do visoke stope nezaposlenosti u općini Ilijaš. Ne postoji politika ulaganja u ljudske resurse i politika stvaranja potrebnih kadrova.

Tako npr. u Srednjoškolski centar Ilijaš u posljednjih 14 godina upisuju se dva odjeljenja trgovaca i frizera koji se praktično obrazuju da bi se nalazili na evidenciji nezaposlenih lica, dok istovremeno tržište rada potražuje KV radnike građevinske struke (zidare, tesare), stolare, tapetare, ali ti kadrovi se ne obrazuju u Ilijašu. Neophodno je praćenje i

usklađivanje ponuda obrazovnih profila u srednjim stručnim školama sa potrebama tržišta rada uz uvažavanje specifičnosti lokalne sredine.

3. Mladi nisu dovoljno informisani o programima i mjerama vlade na suzbijanju velike stope nezaposlenosti, pa se dešava da npr. projekat javnih radova nikada do sada nije implementiran na području općine Ilijaš.

4. Zbog nedovoljne upućenosti mladi često odabiru zanimanja s kojim imaju malu mogućnost zapošljavanja nakon završene škole. Zbog neupućenosti u ponudu i trend zanimanja dugo ne mogu naći posao, pa se s toga mnogi odlučuju na prekvalifikaciju zanimanja. S druge strane postoje otvorena radna mjesta za poslove za koje nemamo kvalifikovanu radnu snagu.

5. Mladi koji se nalaze na evidenciji Službe za zapošljavanje ne poznaju metode i načine potrage za poslom kako bi se mogli što bolje prijaviti za radna mjesta uslijed velike konkurencije. Ne posjeduju znanja i sposobnosti da sami napišu svoj CV i prijavno pismo za posao. Osim toga, ne znaju voditi poslovni razgovor i istaknuti svoje prednosti i sposobnosti prilikom intervjua za posao.

Moguće mjere za prevazilaženje postojećeg stanja

- Razviti sistem evidentiranja i praćenja mladih koji napuštaju obrazovni sistem i omogućiti njihovo uključivanje u programe "druge šanse" radi sticanja znanja i vještina koje su u skladu sa potrebama tržišta rada
- Organizirati i sprovesti obuku o metodama i načinima aktivnog traženja posla o pisanju biografije i prijavnog pisma i načinu predstavljanja na intervjuima
- Promovirati mogućnost honorarnog ili povremenog zaposlenja
- Promovirati privatnu inicijativu i samozapošljavanje kao najbolji način ublažavanja nezaposlenosti
- Promovirati i podsticati uspješne mlade poduzetnike
- Obezbjediti nove i unaprijediti postojeće kreditne linije
- Povećanje zainteresovanosti mladih u svim sredinama, naročito ruralnim, za otpočinjanje sopstvenog mini biznisa
- Uvesti poreske olakšice za mlade koji prvi put pokreću mali biznis u prvih nekoliko godina funkcionisanja
- Uspostavljanje i institucionalizacija funkcionalne veze između poslodavaca i obrazovnih ustanova
- Unaprijediti postojeći sistem olakšica i subvencija radi stimulisanja poslodavaca da zapošljavaju mlade
- Podrška pri zapošljavanju, prije svega pri pronalasku prvog zaposlenja
- Direktno i transparentno usmjeravanje informacija o novim radnim mjestima

4. Plan djelovanja

Problem	Željeni rezultat	Aktivnosti	Vrijeme provođenja	Odgovorne osobe/ institucije	Troškovi KM
1. Mladi nisu dovoljno osposobljeni da odgovore na aktuelne zahtjeve u poslovanju i vođenju malog poduzetništva i isti nemaju uslove da se opredijele za vlastiti biznis	20% mladih od ukupnog broja nezaposlenih osposobljeno za vođenje vlastitog biznisa i obučeno za pravljenje biznis planova za potrebe kreditnih institucija	Organizovati i provesti obuku osposobljavanja mladih za vođenje vlastitog biznisa i pisanje biznis planova.	2011. 2012. 2013.	OSCE Biro za zapošljavanje Služba za društvene djelatnosti Komisija za mlade i obrazovanje Omladinska udruženja	2011: 2.000,00 2012: 2.000,00 2013: 2.000,00
2. Obrazovni smjerovi i planovi upisa učenika u srednje škole i studenata na visokoškolske ustanove nisu usklađeni sa potrebama tržišta rada, što dovodi do visoke stope nezaposlenosti u općini Ilijaš.	Usklađena ponuda radne snage sa zahtjevima poslodavaca u skladu sa savremenim tržišnim zahtjevima i standardima. Mladi ljudi su obrazovani za zanimanja i zvanja neophodna potrebama ilijaškog tržišta rada.	Pokrenuti inicijativu preko nadležnog Ministarstva obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo za uvođenje deficitarnih stručnih zvanja i zanimanja za koje se mogu obrazovati učenici Srednjoškolskog centra u Ilijašu.	2011. 2012. 2013.	Ministarstvo obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo Općinsko vijeće Ilijaš Služba za društvene djelatnosti	2011: 0,00 2012: 0,00 2013: 0,00
3. Mladi nisu dovoljno informisani o programima i mjerama vlade na suzbijanju velike stope nezaposlenosti.	30% mladih od ukupnog broja nezaposlenih uključeno u vladine programe zapošljavanja.	Putem lokalnih sredstava informisanja voditi kontinuiranu kampanju kako bi se mladi blagovremeno informisali o vladinim programima zapošljavanja.	2011. 2012. 2013.	Biro za zapošljavanje Radio Ilijaš	2011: 0,00 ² 2012: 0,00 2013: 0,00
		Štampati informativni letak u kome se nalaze relevantni podaci o vladinim programima zapošljavanja i distribuirati ga u Biro za zapošljavanje i mjesta gdje se okupljaju mladi.	2011. 2012. 2013.	Biro za zapošljavanje Omladinska udruženja	2011: 300,00 2012: 300,00 2013: 300,00
4. Zbog nedovoljne upućenosti mladi često odabiru zanimanja s kojim imaju malu	Svi učenici osmih razreda osnovnih škola i završnih razreda srednjih škola imaju	Štampati informativni letak u kome će se nalaziti podaci o zanimanjima koja su tražena i podaci o	2011. 2012.	Biro za zapošljavanje Osnovne i srednje škole	2011: 300,00 2012: 300,00

²Aktivnosti će biti finansirane iz budžetskih sredstava namjenjenih za redovan rad JU "KULTURNO-SPORTSKI CENTAR I RADIO ILIJAŠ"

mogućnost zapošljavanja nakon završene škole.	podatke o aktuelnoj ponudi i potražnji zanimanja.	zanimanjima koja nisu tražena duži vremenski period.	2013.		2013: 300,00
5.Mladi nerado napuštaju svoje mjesto stanovanja i teško se odlučuju za potragom posla u drugim sredinama	5% mladih aktivno se uključilo u potragu za poslom u drugim sredinama.	U koordinaciji sa Biroom za zapošljavanje raditi redovne preglede podnijetih prijava o slobodnim radnim mjestima u općinama Kantona Sarajevo.	2011. 2012. 2013.	Biro za zapošljavanje Omladinska udruženja	2011: 0,00 2012: 0,00 2013: 0,00
6.Mladi koji se nalaze na evidenciji Biroa za zapošljavanje ne poznaju metode i načine potrage za poslom. Većina mladih ne vlada vještinama: pisanja CV-a i prijavnog pisma za posao, komunikacije prilikom intervjua za posao, isticanja ličnih prednosti i sposobnosti.	1. 30 mladih nezaposlenih osoba uspješno završilo obuku za učinkovitije traženje posla i steklo vještine:pisanja CV-a i prijavnog pisma za posao, komunikacije prilikom intervjua za posao i isticanja ličnih prednosti i sposobnosti. 2. Svi učenici završnih razreda srednjih škola blagovremeno su upoznati s uvjetima i rokovima prijave na evidenciju Biroa za zapošljavanje i postupkom izdavanja radne knjižice	Organizovati "Sajam zapošljavanja" na platou ispred "Kulturno-sportskog centra i Radio Ilijaša". U sklopu sajma, 30 zainteresovanih mladih ljudi će pohađati radionicu na kojoj se savladavaju vještine: pisanja CV-a i prijavnog pisma za posao, komunikacije prilikom intervjua za posao i isticanja ličnih prednosti i sposobnosti.	2011. 2012. 2013.	Biro za zapošljavanje OSCE posao.ba JU"KULTURNO-SPORTSKI CENTAR I RADIO ILIJAŠ" Služba za društvene djelatnosti Omladinska udruženja	2011: 1.000,00 2012: 0,00 2013: 0,00
		Štampati brošuru "Kako aktivno tražiti posao" i distribuirati je u Birou za zapošljavanje i na mjestima gdje se okupljaju mladi.			2011:600,00 2012:600,00 2013:600,00
		Štampati informativni letak za učenike/ce završnih razreda srednje škole s podacima o uvjetima i rokovima prijave na Biro za zapošljavanje i postupku izdavanja radne knjižice.			2011:300,00 2012:300,00 2013:300,00

Troškovi po godinama:

Godina	Iznos
2011.	4.500,00 KM
2012.	3.500,00 KM
2013.	3.500,00 KM
Ukupno:	11.500,00 KM

5.3 Socijalna politika prema mladima

1. Analiza stanja

Mladi kao bitna skupina jednog društva čine 25% ukupnog stanovništva BiH, a također i općine Ilijaš. S tim u vezi zahtijeva se aktivno bavljenje ovom populacijom. Budući da priroda života u cilju njegovog održavanja od svih živih bića zahtijeva svrsishodno ponašanje, može se reći da koncept potreba objašnjava zbog čega se ljudi uopće ponašaju, te predstavlja kriterij na temelju kojeg se neko ponašanje može vrednovati kao zdravo i nezdravo. Prema tome potrebe omladine su uzrok njihovog ponašanja, a nemogućnost zadovoljavanja istih dovodi do raznih devijacija ove skupine, kao što su: droga, alkohol, delinkvencija i maloljetničko prestupništvo, nasilje ...

Važno je imati na umu da je period adolescencije sam po sebi bremenit promjenama od kojih nisu sve pozitivne, a često se desi da se negativne promjene ponašanja objašnjavaju pubertetskim "mušicama" koje će proći, pri čemu nažalost promaknu promjene i znakovi koji ukazuju da je došlo do upotrebe duhana, alkohola i zloupotrebe opojnih sredstava.

Period sazrijevanja je period traženje identiteta, pobuna protiv autoriteta bilo koje vrste (roditeljskog, pedagoškog i sl.), a ulazak u grupe, klape, "bande" postavlja se kao sredstvo bijega od samoće i izolacije. Ako je grupa kojoj adolescent pripada orijentisana na pozitivne vrijednosti (učenje, sport, kulturne aktivnosti) onda obično nema problema, ali ako je sastavljena od adolescenata sa porodičnim, socijalnim ili drugim problemima onda je to mjesto prve cigarete, čaše alkohola i uzimanja prve droge, a najčešće posljedice upotrebe ovih sredstva su delinkvencija mladih (nasilje, agresivnost i sl.).

Mladi ljudi susreću se sa brojnim poteškoćama zbog sporog ekonomskog, socijalnog i političkog napretka te gube volju i interes za aktivno učešće u životu zajednice u kojoj žive, što dovodi do nedostatka društvenog kapitala koji može unaprijediti društvenu zajednicu. Neophodno je uspostavljanje mehanizama i sistema koji će duži period regulisati i obezbijediti mladima puteve uključivanja u procese izgradnje vrijednosnih poimanja razvoja zajednice, a društvu, sa svakom novom generacijom, kreativne pokretačke impulse. Mladi trebaju da imaju mogućnost da se aktivno uključe u društvena dešavanja, kao i da na njih utiču svojim djelovanjem i ostvarenjem ličnih ideja.

Prema podacima Službe socijalne zaštite općine Ilijaš na području općine Ilijaš živi oko 23.218 stanovnika. Specifičnosti na polju socijalnog rada, socijalne i porodične zaštite općine Ilijaš su:

- da se na evidenciji Službe za zapošljavanje nalazi 5.040 nezaposlenih lica,
- da se oko 25% stanovništva općine nalazi u stanju socijalne potrebe,
- da na području općine živi 1.039 raseljenih lica koji čine 5,8% ukupnog broja stanovništva,
- da na području općine živi preko 500 nepotpunih porodica,
- da na području općine živi veći broj porodica romske nacionalnosti bez riješenog stambenog pitanja i sa kompleksnom problematikom,
- da na području općine Ilijaš živi velik broj duševno oboljelih i invalidnih lica,
- da je na području općine Ilijaš evidentirano više djece čiji je razvoj ometan porodičnim prilikama i
- da je na području općine Ilijaš evidentirano više lica izloženih zlostavljanju i nasilju u porodici.

Obimnu i kompleksnu problematiku u oblasti socijalne i porodične zaštite čini veći broj samohranih majki i nezaposlenost, veći broj domaćinstava sa neriješenom stambenom problematikom, porast broja osoba sa duševnim smetnjama kao i osoba izloženim nasilju i zlostavljanja u porodici i djece čiji je razvoj ometan porodičnim prilikama.

Većina mladih u Ilijašu je neudano tj. neoženjeno. Kako se većina njih još uvijek školuje formiranje porodice je vjerovatno u drugom planu. Oni koji su izašli iz obrazovnog sistema, kao prepreku za formiranje porodice nalaze u neriješenom stambenom pitanju. Sporo rješavanje stambenog pitanja ostavlja negativne posljedice na formiranje porodice, ali i na

mnoge druge aspekte života mladih. Prema podacima kojima raspolaže Matični ured općine Ilijaš, u toku 2010.godine u Ilijašu je sklopljeno 147 brakova, od toga u 112 sklopljenih brakova oba supružnika su mlađa od 30 godina.

Općina Ilijaš socijalnu politiku prema mladim provodi putem Službe za boračko-invalidsku zaštitu, socijalnu zaštitu i raseljena lica i Službe socijalne zaštite Općine Ilijaš. Poštujući zakone obje Službe nastoje zadovoljiti potrebe stanovništva u lokalnoj zajednici.

Općinska Služba socijalne zaštite pruža slijedeće vrste socijalnih pomoći: subvencioniranje troškova grijanja, pomoć u školskom priboru i knjigama, hraniteljstvo, "sigurna kuća", itd. Ipak dio stanovništva, posebno mladi ostaje bez potrebne socijalne zaštite.

U okviru Službe za boračko-invalidsku zaštitu, socijalnu zaštitu i raseljena lica Općine Ilijaš obuhvaćene su slijedeće oblasti: dječija zaštita i zdravstvena zaštita lica preko 65 godina starosti, novčana naknada majkama porodiljama, status civilnih žrtava rata, status izbjeglica i raseljenih lica te pitanja povratka na područje Općine Ilijaš. Da je socio-ekonomska situacija na području Općine Ilijaš loša pokazuje sve veći broj korisnika dječijeg dodatka. Da bi se ostvarilo navedeno pravo cenzus primanja po članu porodice ne može prelaziti iznos od 120,00 KM iz čega se vidi da je socijalno-ekonomska situacija na području općine loša. Ukupan broj korisnika navedenog prava, a među kojima su prvenstveno mladi je 1773. Također, znatan broj mladih ostvaruje jednokratnu socijalnu pomoć koja je namijenjena najugroženijim kategorijama stanovništva.

Nedostatak adekvatnih mjera za unapređenje zapošljavanja mladih i kvalitetnog obrazovanja uz isključenost mladih iz socijalnog i političkog života, društveno degradira mlade i stavlja ih na marginu društva. Zapostavljeni od strane vlade i politike, uopšte od strane društva, mladi su prepušteni sami sebi i onima koji su spremni da iskoriste nedostatak brige od strane BiH institucija za mlade ljude.

2. Problemi mladih

Rezultati provedenog istraživanja pokazali su slijedeće:

- prosječan mjesečni prihod svih domaćinstava u Ilijašu iznosi 790 KM, te da je iznos od 474 KM prihodovna granica ispod koje se domaćinstva svrstavaju u ona sa niskim prihodima
- 16 % mladih u dobi između 16 i 24 godine živi u domaćinstvima čiji je ukupan prosječan mjesečni prihod ispod 474 KM, tj 60% prosječnog prihoda ukupne populacije (790 KM).
- 21% mladih redovno doprinosi kućnom budžetu.
- [Tek 9% mladih koji žive u domaćinstvima sa niskim prihodima primaju određenu vrstu socijalne pomoći. Na nivou BiH, ovaj procenat iznosi 7%.](#)
- Prosječna mjesečna sredstva sa kojima mladi raspolažu varira iz jedne dobne skupine u drugu. Kako raste starosna dob tako se i povećavaju novčana sredstva sa kojim raspolažu mladi. Tako će se, na primjer, sa prelaskom iz dobne skupine 15 do 19 godina u 20 do 24 godine ova sredstva u prosjeku povećati sa 133 KM na 174 KM.
- U prosjeku, mladi u Ilijašu mjesečno raspolažu sa 150 KM, odnosno mladići sa 165 KM, a djevojke sa približno 134 KM.
- [16 % mladih od 15 do 29 godina je udano tj. oženjeno.](#)

- 6 % mladih u lijašu u dobi od 18 do 24 godine uspjelo se stambeno osamostaliti, bilo da već posjeduje vlastiti stan ili kuću ili da živi kao podstanar odvojeno od roditelja. Ovaj procenat je manji od BH prosjeka kao i od prosjeka u EU25 zemljama gdje on iznosi 27%
- 19 % mladih u dobnoj skupini od 25 do 30 godina uspjelo se stambeno osamostaliti, ovaj procenat je daleko ispod nivoa ostalih evropskih zemalja, za oko 25-30% manji od Hrvatske i Slovenije, a za oko 50% manji od prosjeka u EU25 zemljama

3. Podjela problema prema bitnosti i hitnosti njihova rješavanja

<u>Vrlo hitno ali nebitno</u>	<u>Vrlo hitno i vrlo bitno</u> 1. Maloljetnička delinkvencija 2. Socijalna isključenost/marginalizirane grupe mladih
<u>Nije ni hitno ni bitno</u>	<u>Nije hitno ali je bitno</u> 3. Stambeno zbrinjavanje mladih 4. Reforma načina odabira korisnika socijalne pomoći

Objasnit ćemo probleme koji su prethodno navedeni u matrici, a klasificirani su kao hitni i bitni:

1. Pod maloljetničkom delinkvijom podrazumijevaju se različita kaznena djela koja su počinile osobe mlađe od 18 godina života, zbog kojih je protiv njih pokrenut kazneni postupak i izrečena neka sankcija.

Maloljetnička delinkvencija je ozbiljan problem s kojim se susreću savremena društva i bilježi trend stalnog porasta. Podaci iz 2010. godine ukazuju da su u Kantonu Sarajevo 262 maloljetnika počinila 574 krivična djela, što je za 126 više nego godinu ranije, te da je registrovano 163 novih izvršilaca i 99 povratnika. Delinkvencija mladih čini 15% ukupnog kriminaliteta, a još važnije, riječ je o onom dijelu populacije koji preuzima odgovornost za budući razvoj društva.

Danas se susrećemo sa sve većim porastom društveno neprihvatljivog ponašanja, kojim općenito nazivamo jedan složeni fenomen kojeg čine različita asocijalna, antisocijalna, devijantna i delinkventna ponašanja. Najčešći oblici društveno neprihvatljivog ponašanja su:

1. konzumiranje sredstava ovisnosti među mladima (opojne droge, alkoholna pića, duhanski proizvodi)
2. posjećivanje ugostiteljskih objekata, kladionica i sl.
3. neprihvatljivo ponašanje u zonama odgojno – obrazovnih ustanova
4. udaljenja maloljetnih osoba iz roditeljskog doma i bjegovi iz odgojnih ustanova
5. skitnja i prosjačenje
6. nedozvoljeni noćni izlasci maloljetnih osoba do 16 godina starosti
7. nedozvoljena i štetna druženja maloljetnih osoba do 18 godina starosti s osobama sklonim kriminalitetu, skitnji, raznim oblicima iskorištavanja maloljetnih osoba
8. izostajanje s nastave

9. huligansko - vandalsko ponašanje (uništavanje imovine, pisanje grafita, sudjelovanje u navijačkim neredima i sl.)

10. vršnjačko nasilje (bullying i cyberbullying)

U modernoj kriminološkoj literaturi možda nijedan drugi socijalni faktor nije toliko istican u vezi s kriminalitetom kao porodica.

Poremećeni porodični odnosi i problemi koji se javljaju unutar porodične strukture utiču na pojavu delinkventnog ponašanja mladih. Narušena je porodična dinamika, te tradicionalna struktura porodice: roditelji su prezaposleni i nedovoljno se bave svojom djecom ili su porodice nepotpune.

Porodica kao primarna društvena grupa čini neminovnu sredinu svakog pojedinca. Porodice se međusobno razlikuju i nemoguće je definirati što je to «normalna porodica». Kada se pokušavaju ustanoviti uzroci delinkventnog ponašanja porodica postaje mogući kriminogeni faktor, stoga raznovrsne promjene unutar same porodice i narušavanje strukture porodice zahtijevaju posebnu pažnju.

Porodična struktura može se prikazati kroz socio-ekonomski status, veličinu porodice, položaj djeteta u porodici, određivanje pojma «nepotpuna porodica». Analizom socio-ekonomskog statusa nije se došlo do jedinstvenog zaključka o mogućem uticaju na pojavu delinkventnog ponašanja.

Delinkventni maloljetnici češće dolaze iz većih porodica i to u značajnijoj mjeri nego njihovi nedelinkventni vršnjaci. Položaj djeteta u porodici, odnosno red rođenja nije doveden u vezu s pojavom kriminaliteta maloljetnika. Jedan od mogućih kriminogenih faktora povezan s nepotpunom porodicom jest izvanbračno rođenje djeteta. Djeca rođena u izvanbračnoj zajednici su tri puta više u populaciji maloljetnih delinkvenata. Izvanbračno rođenje djeteta ima veći kriminogeni značaj kod maloljetnih počinitelja razbojničkih delikata nego li je to slučaj kod ostalih delinkvenata. Veći dio maloljetnih delinkvenata dolazi iz nerazorenih «normalnih» porodica, ali u većem broju slučajeva maloljetni delinkventi počinitelji kaznenog djela dolaze iz strukturalno nepotpunih porodica nego je to slučaj u ukupnoj populaciji maloljetnih delinkvenata.

Iz svega navedenog kao jedno od rješenja problema nameće se preventivni rad kako sa mladima tako i sa njihovim roditeljima.

Da bismo mogli djelovati na prevenciji i suzbijanju naša spoznaja mora polaziti od činjenice da su takva ponašanja istodobno i društvena i individualna pojava, na koju utiče niz faktora: društvenih (ekonomskih, socijalnih, moralnih i sl.) i individualnih (naslijeđenih ili stečenih bioloških i psiholoških osobina). Društveno neprihvatljivo ponašanje tema je brojnih radova i istraživanja koja iz različitih područja fokusiraju svoje zanimanje za ovo široko i još uvijek zagonetno područje.

Pod preventivnim radom podrazumijevaju se intervencije prije nego što se pojavi problem, što znači prekidanje mreže uzročno-posljedičnih veza koje dovode do socijalnog ili zdravstvenog problema. Primarna prevencija se bavi uticajima na ponašanje i stavove ciljnih grupa, što obuhvata motivaciju ljudi da promjene svoj način života u željenom pravcu.

Prevencija je dugoročna aktivnost, pri čemu obrazovanje i informiranost imaju ključnu ulogu u ovom procesu. Nastavni programi imaju zadaću da utiču na mlade kako bi na vrijeme razvijali sposobnost donošenja ispravnih odluka. U realizaciji ovih ciljeva potrebno je učešće šire zajednice i javnosti uopće, odnosno potrebna je međusektorska saradnja i multidisciplinarni pristup.

U primarnoj prevenciji značajno mjesto pripada:

1. porodici
2. kvalitetnom braku
3. odgovornom roditeljstvu
4. zdravstvenom odgoju
5. općoj brizi zajednice za djecu i mlade

Primarna prevencija mora biti podržana dobrom represijom (zakonodavstvo i sudstvo) koja će dovesti do smanjenja broja maloljetničkih prestupa.

Kroz različite oblike savjetovanja i informisanja mladih i njihovih porodica dobivamo višestruku korist, a da bismo to proveli, potrebna je maksimalna podrška općinskih struktura

vlasti, obrazovnih institucija, te svakako aktivno sudjelovanje mladih i roditelja u prihvaćanju ponuđenih prijedloga, savjeta i sugestija.

Zato je primarna prevencija najbolji oblik borbe za zdravo djetinjstvo i mladost, ona se provodi kontinuirano, dugoročno i svake godine se u proces uključuje nova generacija.

2. Pitanje siromaštva u BiH skoro je uvijek i pitanje socijalne isključenosti, marginalizacije i zapostavljanja određenih grupa unutar društva (nezaposleni, izbjeglice i interno raseljena lica, Romi, socijalno ugrožene kategorije, osobe ometene u razvoju, maloljetni delinkventi, žrtve nasilja)

Kriteriji koji ukazuju na prisutnost socijalne marginaliziranosti mladih uočavaju se kroz pokazivanje znakova: asocijalnog ponašanja, vaspitne zanemarenosti, poteškoća u savladavanju redovnog školskog gradiva, međuvršnjačkog nasilja. Nažalost, društveni uslovi koje produciraju isključenost, prvenstveno porast siromaštva, se intenziviraju.

Socijalna uključenost je način ublažavanja i uklanjanja socijalne isključenosti koja je razmjerno trajna, višestruko uslovljena i višedimenzionalna lišenost pojedinca i porodice. To podrazumijeva više obilježja. Prvo, da isključeni ne sudjeluju u raspodjeli društvenih dobara, koje definišemo kao kombinaciju institucionalnih (mogućnost školovanja, pristup zdravstvenim i socijalnim uslugama), kulturnih (oblikovanje identiteta, konzumiranje kulturnih proizvoda), socioekonomskih (zaposlenost, kupovna moć) i međuljudskih odnosa i resursa (razmjena emocija). Drugo, opisano nesudjelovanje nije privremeno, već ima obilježja trajnog stanja (izlaz iz nepovoljne situacije nije lako ostvariv i dostupan). I treće, nesudjelovanje u raspodjeli društvenih dobara nije nužno posljedica ličnih nedostataka isključenih osoba, njihove lijenosti, nezainteresiranosti, nesposobnosti ili drugih mana. Isključenost je najčešće uzrokovana strukturalnim faktorima ili, tačnije, institucionaliziranim nejednakostima.

4. Plan djelovanja

Problem	Željeni rezultat	Aktivnosti	Vrijeme provođenja	Odgovorne osobe/ institucije	Troškovi KM
1.Maloljetnička delinkvencija	Pojačana je uloga i angažman roditelja u odgoju maloljetnika, izgrađeno je međusobno povjerenje na relaciji škola-porodica, povećano je angažovanje učenika u prevenciji nasilničkog ponašanja u školi.	Provesti anketu među učenicima o nasilnom ponašanju, načinu prijavljivanja neprihvatljivog ponašanja u školi, rješavanju konflikta među učenicima mirnim putem. Obraditi temu "Prevencija maloljetničke delinkvencije" na roditeljskim sastancima, sastancima vijeća roditelja i vijeća učenika. Organizovati radionice na temu rješavanja konflikta mirnim putem.	2011. 2012. 2013.	Služba za društvene djelatnosti Služba socijalne zaštite, Srednje škole, Zdravstveni radnici Stručnjaci iz oblasti psihosocijalnog rada	2011: 1.000,00 2012: 1.000,00 2013: 1.000,00
2.Socijalna isključenost/ marginalizirane grupe mladih	Omogućeno je socijalno uključivanje i pružanje psihosocijalne podrške marginaliziranim grupama mladih. Mladima se daje podrška, koju ne dobivaju u porodici, pomaže im se da sklapaju normalne socijalne kontakte sa okolinom kako bi se smanjila mogućnost devijacija u svim sferama njihovog bića, a time i njihova socijalna isključenost.	Mladi kroz redovne interaktivne aktivnosti i organizirano druženje sa svojim vršnjacima razvijaju socijalne i komunikacijske vještine, radne navike te jačaju svoju ličnost. Mladi uključeni u projekat potiču iz socijalno i materijalno ugroženih porodica i imaju poteškoće u učenju i ponašanju u školi. Aktivnosti se odnose na kvalitetno i korisno ispunjavanje slobodnog vremena i pomoć u učenju. U ovom slučaju, provođenje kvalitetnog slobodnog vremena sa mladima svodi se na najjednostavnije aktivnosti, koje mladi ne upražnjavaju sa svojim roditeljima: odlazak u šetnju gradom, bioskop, zoološki vrt, na izlet, vožnju biciklom i sl.	2011. 2012. 2013.	Služba za društvene djelatnosti Služba socijalne zaštite, Srednje škole, Nezaposleni socijalni radnici	2011: 1.000,00 2012: 1.000,00 2013: 1.000,00

		<p>Kroz druženje sa volonterima marginalizirani mladi se uče socijalnom ponašanju i komunikaciji, i time se i integrišu u socijalnu okolinu.</p> <p>Drugi vid aktivnosti je rad sa Romskom djecom koja su napustila školovanje i sa onima koji nikada nisu pohađali redovan obrazovni sistem.</p> <p>Cilj je da ta djeca savladaju školsko gradivo i osposobe za vanredno polaganje nedostajućih razreda, a potom upišu u redovnu školu.</p>	<p>2011. 2012. 2013.</p>	<p>NVO "Budi moj prijatelj" Karitas Švicarske Služba za društvene djelatnosti Služba socijalne zaštite, Osnovne i srednje škole,</p>	<p>2011: 1.000,00 2012: 1.000,00 2013: 1.000,00</p>
--	--	--	----------------------------------	--	---

Troškovi po godinama:

Godina	Iznos
2011.	3.000,00 KM
2012.	3.000,00 KM
2013.	3.000,00 KM
Ukupno:	9.000,00 KM

5.4. Kultura, sport i slobodno vrijeme mladih

5.4.1. Kultura

1. Analiza stanja

Kultura kao kompleksna društvena pojava obuhvata oblast duhovnog i materijalnog stvaralaštva i igra važnu ulogu u odgoju i obrazovanju, te očuvanju kulturne tradicije i vrijednosti društva. Jedan od ključnih ciljeva kulture je edukacija mladih odnosno njihovo oplemenjivanje i oblikovanje prostora gdje će pojedinci razvijati svoju kulturu življenja i doživljaj kulture u skladu sa ličnim afinitetima na korelaciji kulturno-historijsko nasljeđe, sadašnjost i budućnost.

U kontekstu navedenog na području općine Ilijaš osigurani su resursi u oblasti kulture u skladu sa mogućnostima i nadležnostima Općine kao jedinice samoupravnog djelovanja. Općina osigurava lokalne potrebe stanovništva, pa tako i mladih u oblasti kulture djelovanjem JU "KULTURNO-SPORTSKI CENTAR I RADIO ILIJAŠ" iz oblasti sporta, kulture i informisanja, gradskom bibliotekom, područnim odjeljenjem "Osnovne muzičke i baletske škole Novo Sarajevo", BZK "Preporod", Kulturno umjetničkog društva "Ilijaš" i brojnih sekcija u okviru osnovnih i srednjih škola, te kroz podršku organizaciji tradicionalne Manifestacije kulture, sporta i trgovine "Ilijaški dani".

2. Problemi mladih

Rezultati istraživanja ukazuju na slijedeće:

- oko 54% mladih osoba dio slobodnog vremena provode u kladionicama, 72% u kafićima, 48% ispred TV-a, a pri tome zapostavljaju javni život i rekreativne aktivnosti.
- Kada je u pitanju podrška lokalnih vlasti u kreiranju kulturnih dešavanja mladi su najvećoj mjeri nezadovoljni
- Mladi u veoma niskom procenatu posjećuju programske kulturne sadržaje. Samo 8% mladih posjećuje kulturne sadržaje.

Pored navedenih evidentni su i slijedeći problemi:

- Mladi su neinformisani o mogućnostima korišćenja slobodnog vremena iz oblasti kulture
- Prostorni kapaciteti u okviru JU KSC i Radio Ilijaš, doma u Srednjem i domova po MZ nisu dovoljno iskorišteni
- Mogućnosti zadovoljenja potreba mladih za posjetama umjetničkim izložbama i pozorišnim predstavama nisu raznovrsne
- Mladi nisu u mogućnosti provesti svoje kreativne ideje iz oblasti kulture u djelo
- Mladi nisu obavješteni o kulturno-historijskoj baštini Općine Ilijaš
- Fond knjiga u gradskoj i školskim bibliotekama je skroman

3. Podjela problema po bitnosti i hitnosti njihova rješavanja

Sada ćemo izvršiti raspored navedenih problema po prioritetima:

<u>Vrlo hitno ali nebitno</u>	<u>Vrlo hitno i vrlo bitno</u> 1.Mladi su neinformisani o mogućnostima korišćenja slobodnog vremena iz oblasti kulture. 2.Prostorni kapaciteti u okviru JU "KULTURNO-SPORTSKI CENTAR I RADIO ILIJAŠ", doma u Srednjem i domova po MZ nisu dovoljno iskorišteni 3.Mladi rijetko ili nikako ne posjećuju programske sadržaje iz kulture 4.Mladi nisu obaviješteni o kulturno-historijskoj baštini Općine Ilijaš
<u>Nije ni hitno ni bitno</u>	<u>Nije hitno ali je bitno</u> 5.Mogućnosti zadovoljenja potreba mladih za posjetama umjetničkim izložbama i pozorišnim predstavama nisu raznovrsne 6.Fond knjiga u gradskoj i školskim bibliotekama je skroman

Objasnilo probleme i potrebe koji su bitni, a njihovo rješavanje je hitno ili manje hitno.

1.Mladi su neinformisani o mogućnostima korišćenja slobodnog vremena iz oblasti kulture. Na osnovu istraživanja evidentno je da problem neispunjenosti slobodnog vremena na rang listi problema mladih zauzima visoko mjesto, te kad se uzme u obzir da na primjer 90 % mladih momaka i 92% mladih djevojaka svoje slobodno vrijeme koristi gledajući TV, imamo slučaj inertnosti mladih da se više angažiraju u osmišljavanju korišćenja slobodnog vremena i kroz oblast kulture.

2.Prostorni kapaciteti u okviru JU "KULTURNO-SPORTSKI CENTAR I RADIO ILIJAŠ", doma u Srednjem i domova po MZ nisu dovoljno iskorišteni ili je njihova namjena promjenjena. Mladi rijetko posjećuju ove prostore i ne pokazuju interes za njihovo korišćenje za svoje osmišljene aktivnosti. U proljeće 2010. godine ulazni foaje ispred kino sale u JU "KULTURNO-SPORTSKI CENTAR I RADIO ILIJAŠ" bez naknade je ustupljen za održavanje proba folklorne i drugih sekcija Kulturno-umjetničkog društva "Ilijaš".

3.Mladi rijetko ili nikako ne posjećuju programske sadržaje iz kulture. Obzirom da manifestacije iz kulture nemaju kontinuitet, da mladi nisu dovoljno informirani o njima, njihov interes je minimalan, odnosno nije velik.

4.Mladi nisu obaviješteni o kulturno-historijskoj baštini Općine Ilijaš, jer nisu čitali biltene općine, pratili Web stranicu i kroz obrazovni sistem nemaju priliku se informisati o istom.

5.Mogućnosti zadovoljenja potreba mladih za posjetama umjetničkim izložbama i pozorišnim predstavama nisu raznovrsne, jer nema multimedijalne sale za te potrebe.

6.Fond knjiga u gradskoj i školskim bibliotekama je skroman, što nezadovoljava potrebe mladih u kvantitativnom i kvalitativnom smislu te ne privlači dovoljan broj mladih da se učlane u biblioteku.

4. Plan aktivnosti

Problem	Željeni rezultat	Aktivnosti	Vrijeme provođenja	Odgovorne osobe/ institucije	Troškovi KM
1. Mladi su neinformisani o mogućnostima korištenja slobodnog vremena iz oblasti kulture	Mladi svoje slobodno vrijeme upotpunjavaju na svrsishodniji način i animiraju druge mlade da postanu aktivni.	Podržati mlade u provođenju najmanje tri kulturne aktivnosti i pružiti podršku kreativnim omladinskim inicijativama koje imaju za cilj ispunjavanje slobodnog vremena mladih kvalitetnim i kreativnim sadržajima, formulisanim kroz projekte koji se vremenom mogu pokazati samoodrživim.	2011. 2012. 2013.	JU"KULTURNO-SPORTSKI CENTAR I RADIO ILIJAŠ" Omladinska udruženja Udruženja iz oblasti kulture	2011: 2.000,00 2012: 3.000,00 2013: 5.000,00
2. Prostorni kapaciteti u okviru JU "KSC i Radio Ilijaš", doma u Srednjem i domova po MZ nisu dovoljno iskorišteni	Postojeći raspoloživi kapaciteti ustupljeni su pojedincima ili omladinskim udruženjima za ličnu ili kolektivnu prezentaciju i održavanje kulturnih manifestacija u vlastitom aranžmanu	Približiti mogućnost korištenja raspoloživih općinskih resursa mladim ljudima i omladinskim udruženjima kroz kampanju i dodatno informisanje.	2011. 2012. 2013.	Služba za društvene djelatnosti JU"KULTURNO-SPORTSKI CENTAR I RADIO ILIJAŠ" Omladinska udruženja Udruženja iz oblasti kulture	2011: 2.000,00 2012: 3.000,00 2013: 5.000,00
3. Mladi rijetko ili nikako ne posjećuju programske sadržaje iz kulture	20% više mladih posjećuje kulturne sadržaje u Ilijašu i Sarajevu.	Uz pomoć općine Ilijaš mladima omogućiti kupovinu karata za kulturne sadržaje po nižim subvencioniranim cijenama. Povećati broj obavještenja putem štampanih i elektronskih medija, općinske web stranice, letaka, panoa u raznim dijelovima općine i plakata o predstojećim kulturnim manifestacijama, te na taj način animirati mlade ljude da prisustvuju istim u što većem broju (ponuđeni sadržaji trebaju biti	2011. 2012. 2013.	Služba za društvene djelatnosti JU"KULTURNO-SPORTSKI CENTAR I RADIO ILIJAŠ" Osnovne i srednje škole	2011: 2.000,00 2012: 2.000,00 2013: 2.000,00

		kvalitetni i interesantni mladima). Proritet organizovanje školskih posjeta.			
4.Mladi nisu obavješteni o kulturno-historijskoj baštini Općine Ilijaš	Informisani i obučeni mladi o kulturno – historijskoj baštini općine prikupljaju podatke i kreiraju info-letke o vrijednostima i značaju kulturno-historijske baštine	Provesti dvomjesečnu obuku zainteresovanih učenika – učenica za kulturno-historijsku baštinu koji će kroz vršnjačko obrazovanje prenijeti znanje na druge učenike - učenice	2011.	Služba za društvene djelatnosti Omladinska udruženja Osnovne i srednje škole	2011: 600,00

Troškovi po godinama:

Godina	Iznos
2011.	6.600,00 KM
2012.	8.000,00 KM
2013.	12.000,00 KM
Ukupno:	26.600,00 KM

5.4.2. Sport

1. Analiza stanja

Problem društva u tranziciji, jeste razdoblje uhodavanja i prilagodbe na nove uslove rada i načine korišćenja slobodnog vremena. Društvo je postalo inertno prema potrebi većine, a statistike govore o sve većem problemu asocijalnog ponašanja među mladim i lošijem zdravlju odraslih.

Za mlade je važno da u što ranijoj dobi stjeću pozitivne navike i stavove prema društveno vrijednim sadržajima. U tom kontekstu socijalna zajednica ima istaknutu ulogu u formiranju i realizaciji strategije koja će potaknuti mlade na bavljenje vrijednim sadržajima za njihov razvoj. Rekreacija je osmišljen i kvalitetan način provođenja slobodnog vremena savremenog čovjeka. Za većinu osoba slobodno vrijeme predstavlja ograničen vremenski okvir koji se razlikuje ovisno o starosnoj dobi, egzistencijalnim obavezama i navikama pojedinaca. Mladima se kroz faze odrastanja slobodno vrijeme smanjuje, a istodobno se mijenjaju sadržaji i načini njihova korišćenja. Sportska rekreacija je kvalitativan dio velikog područja rekreacije koja se bavi primjenom različitih sportskih i tjelesnih aktivnosti. Zadaća sportske rekreacije je omogućiti optimalan razvoj ljudskih sposobnosti u svim njegovim životnim fazama, potaknuti im razvoj psihofizičkih osobina i osobina sa naglaskom na: motoriku, funkcionalnost organizama, kreativnost, socijalizaciju, razumjevanje, suosjećanje i razvoj vlastite vrijednosti i osobnosti.

Na području općine Ilijaš djeluje 12 sportskih kolektiva sa uglavnom 600 mladih sportaša (koji se takmiče u prvoj „A“ ligi BiH, ligi FBiH, Kantonalnim ligama) i to: Odbojkaški klub "Ilijaš", Košarkaški klub "Ilijaš", Nogometni klub "Ilijaš", Nogometni klub "Jedinstvo", Malonogometni klub "Argentarija", Karate klub "Rašid Buća", Karate klub "Bunkai", Atletski klub "Ilijaš", Šahovski klub "Ilijaš", Stonoteniski klub "Hašim Spahić", Klub sjedeće odbojke "Sportsko invalidsko društvo Ilijaš 126", Sportska akademija "Ilijaš", Košarkaški klub "Mladost") koji svoje aktivnosti sprovode na sportskim objektima i sportskim površinama:

- Gradski nogometni stadion sa pomoćnim terenom i atletskom stazom
- Nogometni stadion u Ljubinićima
- Gradska sportska dvorana
- Fiskulturna sala OŠ „ Hašim Spahić „ Ilijaš
- Fiskulturna sala OŠ „ Podlugovi „
- Fiskulturna sala OŠ „ Srednje „
- Fiskulturna sala Perzijsko-bosanskog koleđa Lješevo
- Fiskulturna sala u Srednjoškolskom centru Ilijaš
- Asfaltne plohe ispred Osnovnih škola, ispred područne škole Malešići, otvoreno košarkaško i odbojkaško igralište ispred Srednjoškolskog centra Ilijaš
- Asfaltna ploha u MZ Luka
- Asfaltna ploha u MZ Ljubina
- Asfaltna ploha u MZ Crna Rijeka
- Asfaltna ploha u MZ Misoča
- Asfaltna ploha u MZ Lješevo
- Asfaltna ploha u MZ Srednje

- Vanjska šahovska ploha na platou ispred KSC I RADIO ILIJAŠA
- Planinarski dom Bijambare
- Planinarski dom na Ozrenu

Podrška Općine Ilijaš u oblasti sporta ostvaruje se u skladu sa "Odlukom o načinu ostvarivanja javnog interesa općine Ilijaš u oblasti sporta" ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj:17/02).

Općina Ilijaš iz budžeta za 2010.godinu izdvojila je ukupna sredstva od 130.000,00 KM za rad sportskih kolektiva na području općine Ilijaš. Grantovi sportskim udruženjima za redovnu djelatnost raspoređeni su na osnovu odluke Općinskog načelnika, koju je predložila Komisija za kulturu i sport Općinskog vijeća Ilijaš uz konsultacije sa nadležnom Službom za društvene djelatnosti, a na osnovu "Pravilnika o kriterijima za finansiranje javnog interesa općine Ilijaš u oblasti sporta" (broj: 01/2-07-40-1485/10 od 26.10.2010.godine). Također, klubovi dio sredstava obezbjeđuju kroz programe na većim nivoima vlasti (kanton i FBiH), a dio također od sponzora. U dosadašnjem periodu općina je bila suorganizator i sufinansijer mnogih sportskih događaja na području općine Ilijaš od državnih prvenstava do memorijalnih i tradicionalnih turnira kao i projekata međunarodnih organizacija. U planu je da se u svim MZ općine izgrade univerzalne asfaltne sportske plohe.

Trenutno najveći broj mladih općine Ilijaš u slobodno vrijeme se bavi sportom kroz angažovanje u gore pomenutim sportskim klubovima, školama i mlađim kategorijama klubova i sl. te na taj način obezbjeđuju potrebne uslove. Svi oblici slobodnih aktivnosti u školama i sportske aktivnosti najčešće se odvijaju u sekcijama, ali većina škola nema odgovarajuće fiskulturne sale i sportske terene ili nemaju standard opremanja i održavanja. Najzastupljeniji sportovi u školama su odbojka i košarka dok se manja pažnja posvećuje bazičnim sportovima kao što su gimnastika i atletika. Dio mlade populacije koji nije uključen u sekcije ili sportske klubove, uskraćen je u pogledu sportske rekreacije kao vida kvalitetnog provođenja slobodnog vremena, što je rezultat nedostatka adekvatnih sportskih površina (sportske površine moraju biti udaljene max. 15 min hoda od mjesta stanovanja) ili rekvizita naročito unutar naselja kolektivnog stanovanja, te naselja veće gustoće naseljenosti gdje je prisutna veća sociopsihološka degradacija. Kada posmatramo ruralnu i urbanu sredinu, može se zaključiti da ono čega u gradu nema dovoljno, u selima uglavnom ne postoji.

Sportski tereni u MZ ili školska igrališta su uglavnom pogodna za mali nogomet i rukomet. Ne postoje vanjski tereni za odbojku, tenis, klizalište, bazen, nedostaju košarkaški rekviziti na vanjskim poligonima, stolovi za stoni tenis i sl. Evidentna je neujednačenost ponude za bavljenje sportom i sportskom rekreacijom, posmatrano u odnosu na muški i ženski dio mlade populacije. Mogućnost bavljenja ženskim sportovima tj. djevojkama sveden je na odbojku, karate, stoni tenis i atletiku. Ne treba se zanemariti i dio mlade populacije sa interesom za bavljenje izričito ekstremnim sportovima, kao što se skating, wall climbing i sl. za koje na području općine trenutno ne postoje niti osnovni uslovi.

Općina Ilijaš izdavaća značajna sredstva za razvoj sporta i sportske infarstrukture. Oblici podrške općine za poboljšanje u oblasti sporta, sportskih aktivnosti i infrastrukture govore da je u 2010 godini planiran iznos od 2,5 % općinskog budžeta i namjenjen je za sljedeće:

- Rekonstrukcija postojećih i izgradnja novih univerzalnih sportskih ploha
- Finansiranje sportskih kolektiva
- Finansiranje reprezentativnih nastupa
- Finansiranje memorijalnih i tradicionalnih turnira

2. Problemi mladih

- 28 % mladih (25% djevojaka i 33% mladića) uopće se ne bavi rekreativnim aktivnostima.
- 18 % mladih rekreativnim aktivnostima bavi se jedanput dnevno, jedanput do tri puta sedmično (16%) ili rjeđe (12%).

3. Podjela problema po bitnosti i hitnosti rješavanja:

<u>Vrlo hitno ali nebitno</u>	<u>Vrlo hitno i vrlo bitno</u> 1.Sportski mobilijar u lošem stanju ili nedostaje 2.Nedostatak terena otvorenog tipa na nekim lokalitetima općine Ilijaš 3.Nedostatak svijesti mladih o značaju sportske rekreacije kao i njenog značaja i uticaja na pozitivne aspekte razvoja mlade populacije
<u>Nije ni hitno ni bitno</u>	<u>Nije hitno ali je bitno</u> 4.Nedostatak opremljene fitnes sale 5.Nepostoji sportsko-rekreativno udruženje mladih 6.Preferiranje takmičarskog sporta na štetu sportske rekreacije

Svaki od problema i potreba koji su prethodno navedeni u matrici, a klasificirani su kao hitni i bitni, pojasnit ćemo sa par rečenica i to redom:

1.sportski mobilijar na otvorenim sportskim ploham je uglavnom dotrajavao zbog starosti ili je nemarom korisnika uništen. U 2011.godini potrebno je sve otvorene sportske plohe opremiti potrebnim mobilijarom.

2.Naša vizija je da na području svake mjesne zajednice izgradimo najmanje jednu otvorenu sportsku plohu. Cilj nam je da u naredne tri godine napravimo nove sportske plohe u MZ:Stari Ilijaš, Mrakovo i Podlugovi, rekonstruiramo sportsku plohu u Srednjem i dovršimo sportske plohe u D.Ivančićima, Lješevu i D.Luci.

3.Vrijeme u kojem živimo nazivamo vremenom informatičke revolucije, što ga karakteriše veliki napredak u području lokomocije i protoka informacija, visokog stepena industrijalizacije, tehničkog napretka i automatizacije, što ima za posljedicu smanjivanje tjelesne aktivnosti tj.obima svakodnevnih kretnih aktivnosti.

Rekreacija tjelesnim vježbanjem postaje svakim danom sve važnija, a razlog tome je savremeni način života i rada u kojem se čovjek sve manje kreće. Fizička aktivnost je integralni dio ljudskog ponašanja, i ključna je za održavanje zdravstvene kondicije, radne sposobnosti i duševne ravnoteže-tjelesno vježbanje ima pozitivan utjecaj ne samo na vanjski oblik tijela, nego i na funkcionalne sposobnosti kardiovaskularnog, respiratornog i živčanog sustava.

Rekreacija (od lat. recreo-ponovo stvoriti, obnoviti) obuhvaća spontane djelatnosti i interese čovjeka s ciljem zadovoljenja potreba i sklonosti u aktivnostima po vlastitom izboru, radi osvježenja, odmora, razonode i što sadržajnijeg korištenja vremena izvan profesionalnih radnih obveza. Rekreacija uključuje raznovrsne aktivnosti za zabavu, odmor i opuštanje, a njen cilj je da se kombinacijom fizičkih, psihičkih i socijalnih aktivnosti postigne što bolja psihofizička ravnoteža.

Sportska rekreacija autentična potreba svakog čovjeka, bez obzira na uzrast, nivo sposobnosti, zanimanje i zdravstveno stanje. Odgovarajući programi sportske rekreacije mogu nam pomoći u efikasnom zadovoljavanju veoma različitih potreba. Potreba, koje su jedanput prevashodno vezane za zabavu, razonodu, opuštanje i relaksaciju; drugi put za prevenciju, otklanjanje i ublažavanje zamora i tegoba vezanih za hroničan zamor; treći put, za zdravlje, prevenciju, ublažavanje i otklanjanje zdravstvenih smetnji hipokinetičkog sindroma (povećan arterijski krvni pritisak, početno slabljenje otpornosti na stres, poremećaje u metabolizmu šećera i dr.); četvrti put, prevencija, ublažavanje i otklanjanje negativnih posljedica stresa i nervno-emocionalnih naprezanja i dr. Lepeza pozitivnih efekata sistematske primjene primjerenih programa sportske rekreacije veoma je dugačka.

Sistematsko vežbanje, pravilan izbor i upražnjavanje primjerenih programa sportske rekreacije je fiziološki najefikasniji i najprirodniji način očuvanja i unapređenja zdravlja.

Mlađe osobe se u rekreativno vježbanje uključuju spontano iz potrebe da se kreću, takmiče ili iz ljubavi prema određenom sportu i često ne razmišljajući o stvarnom značaju tih kretnih aktivnosti na zdravlje, pravilan rast i razvitak, psihološku ravnotežu itd.

a. Rekreacija postaje danas sve popularnija kod svih uzrasta stanovništva ali ona još nije dovoljno osmišljena i organizovana da bi dala željene rezultate. Radne organizacije i društvene organizacije za sport još nisu shvatile njen pravi smisao i nisu je prihvatile kao svoju obavezu prema zaposlenom čovjeku.

b. Sportsku rekreaciju moramo prihvatiti prije svega kao složeni proces regeneracije energetskih potencijala cjelovite ličnosti, a zatim kao oblik održavanja ljudske kondicije, razonode u slobodnom motoričkom ispoljavanju ličnosti. Znači da je to upravljani, kontrolisani proces.

c. Sportska rekreacija će se približiti mladom čovjeku ako će se sadržina, metode rada i forme organizacije utvrditi za svaku konkretnu sredinu posebno, a u skladu sa specifičnim potrebama i mogućnostima korisnika uzrasta, pola, nivoa opšte kulture i specifičnosti zanimanja. Sportska rekreacija ispunice naša očekivanja ako njeni sadržaji ne budu sredstva koji su u raskoraku sa stvarnim potrebama mladog čovjeka.

d. Sportska rekreacija se mora konstituisati kao relativno samostalan podsistem u sistemu teorije sporta koji ima svoje specifične sadržaje i oblike rada. On mora izgraditi svoj sistem takmičenja koji se bitno razlikuje od onog u vrhunskom sportu on mora razviti specifične oblike rada za održavanje tjelesne kondicije, aktivni odmor i razonodu, za vrijeme rada i u vrijeme slobodno od rada.

Na planu sportske rekreacije mladih, osjeća se problem privilegovanosti takmičarskog sporta i to na štetu amaterizma i sportske rekreacije, što za posljedicu ima nedostatak motivacije mladih za bavljenje sportom kako bi na taj način kvalitetnije iskoristili svoje slobodno vrijeme. Općina Ilijaš nema raznovrstan izbor sportova i rekreativnih aktivnosti, te se sportom bave uglavnom talentovana djeca uključena u sportske klubove i školske sekcije.

Najzastupljeniji sportovi u školama su odbojka, košarka i nogomet, te bi jedan od ciljeva strategije magao biti angažman što većeg broja sportskih klubova u školski sport, kako bi se motivisali i oni mladi koji su do sada bili nezainteresovani i nedovoljno aktivni na polju sporta i sportske rekreacije. Mnoga istraživanja ukazuju da sportska rekreacija kao sredstvo jako pozitivno utječe na bio-sociopsihološki razvoj čovjeka. Aktivnim odmorom, kreiranjem aktivnosti u slobodnom vremenu spriječava se potencijalni razvoj destruktivnih pojava.

4. Plan aktivnosti

Problem	Željeni rezultat	Aktivnosti	Vrijeme provođenja	Odgovorne osobe / institucije	Troškovi
1. Sportski mobilijar u lošem stanju	Mobilijar koji je u lošem stanju popravljen, dopunjen, sportske plohe su višenamjenske.	Popraviti i nabaviti novi mobilijar na sportsko-rekreativnim površinama i organizirati na njima sportsko-rekreativne manifestacije.	2011. 2012. 2013.	Služba za društvene djelatnosti Služba za privredu, finansije i investicije	Iz stavke budžeta kapitalni grantovi neprofitnim organizacijama (sport-objekti i oprema)
2. Nedostatak sportskih terena otvorenog tipa na nekim lokalitetima općine Ilijaš	Izgrađene, dovršene i rekonstruisane sportske plohe u MZ: Stari Ilijaš, Mrakovo, Podlugovi, D.Ivančići, Lješevu, D.Luka i Srednje. Povećan postotak mladih koji slobodno vrijeme provode u sportskoj rekreaciji.	1.Odabrati lokacije za izgradnju sportske plohe prema listi prioriteta, 2.Rješavanje imovinskih odnosa, 3.Izrada idejnog projekta i glavnog izvedbenog projekta za nove i projekta rekonstrukcije za stare plohe, 4.Dobivanje urbanističke saglasnosti i odobrenja za građenje za nove plohe, 5.Obezbjedenje sredstava u Budžetu Općine Ilijaš za realizaciju ovih projekata, 6.Izrada i dostavljanje aplikacije nakon objave Javnog poziva Ministarstva kulture i sporta Kantona Sarajevo za finansiranje projekata, 7.Realizacija obezbjeđenih sredstava iz Budžeta Općine i Kantona, 8.Raspisivanje Javnog poziva za izvođenje radova, 9.Odabir izvođača za izvođenje radova, 10.Praćenje izvođenja radova o strane investitora-komisija,nadzor	2011. 2012. 2013.	Služba za prostorno uređenje i stambeno-komunalne poslove Služba za društvene djelatnosti	Iz stavke budžeta kapitalni grantovi neprofitnim organizacijama (sport-objekti i oprema)

		11. Tehnički prijem i stavljanje u potpunu funkciju sportske plohe.			
3. Nedostatak svijesti mladih o značaju sportske rekreacije kao i njenog značaja i uticaja na pozitivne aspekte razvoja mlade populacije	20% mladih educirano o značaju sportske rekreacije po zdravlje i prevenciju rizičnog ponašanja. 200 mladih rekreativno se bavi sportom.	U saradnji sa profesorima tjelesnog odgoja u srednjim školama organizovati edukativna predavanja i radionice o značaju sportske rekreacije. U saradnji sa JU "KULTURNO-SPORTSKI CENTAR I RADIO ILIJAŠ" u zimskom periodu obezbjediti najmanje tri besplatna termina sedmično za rekreativno bavljenje sportom mladih uz stručni nadzor profesora sporta. U ljetnom periodu organizovati rekreativno bavljenje sportom na otvorenim sportskim plohama.	2011. 2012. 2013.	Sportska udruženja Služba za društvene djelatnosti JU "KULTURNO-SPORTSKI CENTAR I RADIO ILIJAŠ"	2011: 2.400,00 2012: 2.400,00 2013: 2.400,00

Troškovi po godinama:

Godina	Iznos
2011.	2.400,00 KM
2012.	2.400,00 KM
2013.	2.400,00 KM
Ukupno:	7.200,00 KM

5.5. Zdravstvo

1. Analiza stanja

Populaciju mladih treba posmatrati kao vrlo osjetljiv segment društva, samim tim što se u ovom životnom dobu prolazi kroz unutrašnju tranziciju iz djetinjstva u adolescentno i zrelo doba u kojem se snažno mijenjaju obrasci ponašanja. U ovom osjetljivom periodu života mladi se prilagođavaju novim potrebama unutrašnjeg i vanjskog okruženja i tada se pod različitim uticajima formiraju stavovi prema zdravlju i rizičnom ponašanju, što je osnova za stanje zdravlja u starijim godinama. Sve ovo čini da zaštita zdravlja mladih ljudi u svim njegovim aspektima – fizičko, mentalno i socijalno – predstavlja snažnu obavezu i odgovornost svih segmenata društva.

Problemi zdravlja mladih se rješavaju multidisciplinarno i multisektorijski na svim nivoima – državnom, entitetskom, kantonalnom i lokalnom, ali se najveća neposredna korist postiže rješavanjem problema u lokalnoj zajednici, delegiranjem odgovornosti, autoriteta i resursa. Dostizanje boljeg zdravlja za mlade moguće je kroz aktivnu participaciju svih aktera u društvu u svrhu promjene uslova koji značajno utiču na odnos zdravlje/bolest.

Rastuće siromaštvo, nesigurno školovanje, marginalizacije pojedinih grupa mladih ljudi, nepokrivenost obavezanim zdravstvenim osiguranjem, nezaposlenost mladih i opći osjećaj nesigurnosti i neizvjesnosti neminovno pojačavaju stanje ugroženosti mladih i predstavlja rastući rizik po njihovo zdravlje. Isključenost sa tržišta rada je jedan od osnovnih faktora socijalne isključenosti i ranjivosti mladih, kao i rizičan faktor za mnoge negativne aspekte psiho-socijalnog zdravlja. Naprimjer, za stupanje u radni odnos neophodno je prethodno radno iskustvo minimalno od godinu dana, što u startu mladima onemogućava ostvarivanje prava na zaposlenje. Bosna i Hercegovina trenutno prolazi težak tranzicijski period za koji je karakterističan porast nezaposlenosti posebno kategorije mladih ljudi. Kao posljedica nezaposlenosti mladih veliki broj njih je socijalno isključen, finansijski depriviran i nije stambeno zbrinut, što utiče u velikoj mjeri na tjelesno i mentalno zdravlje mladih ljudi.

Dešavaju se i promjene životnog stila u smislu usvajanja nezdravih životnih stilova koji su socijalno uslovljeni - pušenje, značajne promjene u načinu ishrane (nutriciona tranzicija), redukovanje redovne fizičke aktivnosti, upotreba alkohola, droga i psihotropnih supstanci.

Zbog toga je veoma važno unaprijediti pristup zdravstvenoj zaštiti za sve mlade u cilju smanjenja razlika u zdravlju. Treba stvoriti atmosferu koja će podsticati mlade da koriste zdravstvene usluge i imaju povjerenje u zdravstveni sistem. Zdravstvene usluge kao i nezdravstvene usluge za mlade moraju biti pristupačne, lako dostupne, povjerljive, prihvatljive, besplatne, rodno senzitivne i kvalitetne. Potrebno je zalagati se za izgradnju takvog socijalnog okruženja koje će uključivati mlade ljude, polazeći od holističke definicije zdravlja koje nije samo odsustvo bolesti nego i potpuno fizičko, mentalno i socijalno blagostanje.

Prijateljski pristup mladima u pružanju zdravstvenih usluga treba osigurati u svim segmentima zdravstvenog sektora, a posebno u oblastima mentalnog zdravlja, nasilja, bolesti ovisnosti, seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prava, spolno prenosivih infekcija i HIV/AIDS-a, hroničnih oboljenja i u drugim oblastima kada se za to ukaže potreba. Prijateljski pristup mladima u pružanju zdravstvenih usluga prvenstveno se osigurava na nivou primarne zdravstvene zaštite, a potom i na drugim nivoima. Osiguravanje prijateljskih usluga mladima bitne su za njihovo zdravlje i potrebno ih je osigurati kroz aktivnu saradnju vladinog i nevladinog sektora. U BiH se razvijaju trenutno dva osnovna modela prijateljskih zdravstvenih usluga u skladu sa vodiljama Svjetske zdravstvene organizacije (SZO), uz manje modifikacije prilagođene potrebama i mogućnostima zajednice.

Osnovni model, koji je najzastupljeniji je da se pri Domovima zdravlja, tamo gdje još postoje, osiguravaju prijateljske usluge za mlade. Drugi model se također zasniva na preporukama i vodiljama SZO da se prijateljske zdravstvene usluge smjeste na mjesta gdje se mladi okupljaju i provode slobodno vrijeme (npr. omladinski centar)

Istovremeno, prilagođavanje zdravstvenih i socijalnih ustanova prihvaćenim standardima u razvoju prijateljskog pristupa u radu sa mladima omogućit će im široku dostupnost socijalne

zaštite. Dostupnost ovakvim uslugama ima posebno mjesto u zaštiti i poboljšanju zdravlja mladih ljudi, a sve u cilju veće efikasnosti upravljanja i liječenja, sa posebnim naglaskom na mlade sa rizičnim ponašanjem.

Promocija zdravih stilova života odvija se kroz obrazovanje, medije, nevladine organizacije i udruženja građana, zatim kroz javne kampanje, sportske i kulturne manifestacije u kojima ne smije biti javnih i skrivenih poruka koje će podržavati nezdrave stilove života.

2. Problemi mladih

Rezultati istraživanja trenutnog položaja mladih na području općine Ilijaš (GTZ, 2009) u dijelu koji se odnosi na zdravstvenu zaštitu:

- Mladi u dobi između 15 i 29 godina u 44 % slučajeva su izvršili sistematski pregled u zadnjih 12 mjeseci.
Najčešći razlozi za obavljanje sistematskog pregleda mladih od 15 do 29 godina su posao ili dobijanje vozačke dozvole (57 %).
- 27 % uradilo je sistematski pregled kao redovnu kontrolu.
Djevojke i mladići podjednako vrše redovne zdravstvene kontrole. Djevojke imaju češće zdravstvene probleme.
- Skoro svaka druga mlada osoba nije zadovoljno kvalitetom usluga koje pruža Dom zdravlja.
Oba spola u većoj mjeri su nezadovoljni kvalitetom usluga koje pruža Dom zdravlja.
- Mladi su najčešće osigurani preko roditelja (47 %), preko Biroa za zapošljavanje (27 %), te preko poslodavca (19%) .
7 % mladih nema nikakvo zdravstveno osiguranje.
- Što se tiče konzumiranja cigareta i alkohola rezultati istraživanja ukazuju na slijedeće:
- 37% mladih u dobi od 15 do 24 godine konzumira cigarete što je veće od prosjeka evropskih zemalja i bosanskohercegovačkog prosjeka
- Posmatrajući odnos spola prema konzumiranju cigareta istraživanje je pokazalo da 48% mladića i 30% djevojaka konzumira cigarete od ukupnog broja konzumenata
- Skoro svaka druga mlada osoba u Općini Ilijaš konzumira alkohol
- Od ukupnog broja konzumenata alkohola 52% su mladići i 47% djevojke

3. Podjela problema prema bitnosti i hitnosti njihova rješavanja

<p><u>Vrlo hitno ali nebitno</u></p> <p>3. 7 % mladih nema nikakvo zdravstveno osiguranje.</p>	<p><u>Vrlo hitno i vrlo bitno</u></p> <p>1.Mladi su izloženi porocima (cigarete, alkohol, droge) i nemaju mogućnost upoznati se sa rizicima i posljedicama po zdravlje i život.</p> <p>2.Mladi nemaju dovoljno saznanja o zdravim stilovima života kao ni sposobnosti za sagledavanje mogućnosti izbora kao oblika prevencije rizičnog ponašanja mladih</p>
<p><u>Nije ni hitno ni bitno</u></p> <p>4.Mladi u dobi između 15 i 29 godina u 44 % slučajeva su izvršili sistematski pregled u zadnjih 12 mjeseci.</p> <p>5.Skoro svaka druga mlada osoba nije zadovoljno kvalitetom usluga koje pruža Dom zdravlja.</p> <p>Oba spola u većoj mjeri su nezadovoljni kvalitetom usluga koje pruža Dom zdravlja.</p>	<p><u>Nije hitno ali je bitno</u></p>

Obrazloženje problema i potreba koji su bitni, a njihovo rješavanje je vrlo hitno ili je manje hitno:

1.Ako želimo da sačuvamo zdravlje mladih; unaprijedimo njihove sposobnosti; preveniramo, ublažimo i otklonimo mnoge zdravstvene tegobe i smetnje; da se bolje osjećaju; da lakše i više uče i rade, moramo nastojati da otklonimo ili stavimo pod kontrolu rizične faktore - pušenje, alkohol, stresna prenaprezanja i druge faktore koji ugrožavaju zdravlje, i povećamo uticaj faktora koji čuvaju i unapređuju zdravlje. Mladi su izloženi riziku konzumiranja cigareta, alkohola i opojnih droga. Razlozi za stalno povećavanje broja mladih konzumenata su: promjena sistema vrijednosti u društvu, nesigurnost kao osnovno obilježje društvenog sistema, utjecaj medija koji mladima nude sadržaj zabave i promoviraju nerealnu sliku života; nepovjerenje u strukture vlasti; nedostatak autoriteta i značajnih osoba; zanemarivanje odgojne funkcije škole; disfunkcionalnost porodičnih sistema (posljedica promjene strukture, porodičnih uloga i modela po kojem funkcioniraju porodični sistemi); neizvjesna budućnost i osjećanje bezperspektivnosti. Mlade osobe su, pored djece najranjivija populacija svakog društva, pa su stoga i nosioci različitih simptoma, najčešće simptoma ovisnosti.

Posljedice pušenja su mnogobrojne. Određeni sastojci duhanskog dima remete funkciju srca i krvnih sudova, dovode do gastritisa, ulkusne bolesti i karcinoma debelog crijeva. Pušenje u trudnoći jedan je od uzroka rođenja beba sa malom tjelesnom težinom.

Zašto je bitno edukovati mlade o štetnosti konzumiranja cigareta? Zato što prekid pušenja ima dugoročno koristan efekat na zdravlje pojedinca. Pušači koji su prestali da puše prije 35. godine života imaju isti životnog vijek kao i nepušači.

2.Mlade ljude treba educirati, podržavati, usmjeravati i pripremati ih za donošenje odluka vezanih za njihovo zdravlje, a ne pomagati im isključivo u trenucima emocionalne i tjelesne bolesti ili krize.

Zdravstvena promocija nije isključivo i jedino medicinska usluga, gdje zdravstveni profesionalci, posebice primarni nivo zdravstvene zaštite ima značajnu ulogu, već aktivnost društvenog sektora u cjelini.

Kako bi se omogućilo mladima da dobiju sveobuhvatnu i valjanu informaciju o zdravlju i zdravim stilovima života potrebno je unaprijediti njihova znanja putem formalnog i neformalnog obrazovanja radi sticanja zdravih stavova, navika i ponašanja koje vode ka zdravlju.

Zdravlju se u nastavnim planovima i programima formalnog obrazovanja u školama posvećuje skromna pažnja. Nastavne jedinice vezane za zdravlje ugrađene su u različite predmete (biologija, ekologija, fizičko i zdravstveno vaspitanje, odjeljska zajednica, razne sekcije i dr.)

Neformalno obrazovanje podrazumijeva niz aktivnost van okvira ustanovljenog formalnog sistema koje bi trebalo da služi različitim ciljnim grupama, da razvija samostalnost i njeguje sistem vrijednosti i koje počiva na drugačijim principima, te je mladima često atraktivnije. Mladi takve programe rado prihvaćaju, jer ih ne doživljavaju kao nametnute i obavezu. Mladi biraju područja i teme te doživljavaju afirmaciju i uspjeh jer u prvi plan dolaze njihovi interesi i sposobnosti, dok se u školama uglavnom prepoznaje ono što se ne zna. Također, ne treba zanemariti i značaj neformalnog obrazovanja za one mlade koji nisu u sistemu formalnog obrazovanja. Kod nas su programi neformalnog obrazovanja još uvijek nedovoljno afirmisani, a od obrazovnih institucija i javnosti vrlo slabo prepoznati kao dio obrazovanja uprkos tome što trendovi u savremenom svijetu idu prema njihovom uvažavanju, afirmaciji i vrednovanju. Poseban dio sistema neformalnog obrazovanja su obrazovni programi koje organiziraju i provode NVO. Međutim, i ove aktivnosti, kao i u svim drugim oblastima, najviše su zastupljene u velikim sredinama.

Stoga je neophodno da se posebna pažnja posveti razvoju programa različitih oblika neformalnog obrazovanja putem kojih bi mlade osobe stekle nova znanja i podigli svijest o značaju očuvanja njihovog zdravlja. U razvoju neformalnog obrazovanja ključnu ulogu treba da imaju mladi i NVO, koji će aktivno da učestvuju u kreiranju programa, njihovom provođenju, praćenju i ocjenjivanju, a zdravstveni, prosvjetni radnici kao i ostali profesionalci treba da podrže njihovo aktivno uključivanje. Neformalno obrazovanje treba da izvode obučene i sertifikovane osobe.

Pristup drugačiji od tradicionalnog, a koji se tiče prevencije bolesti i zdravstvene promocije je u porastu. Fokus je na promovisanju društvenih/socijalnih i ličnih vještina i vrijednosti koje mladi trebaju za zdravo psihofizičko funkcionisanje, prije nego na razvijanje strategija kojima se smanjuju i liječe problemi nezdravog ponašanja. Ovakav pristup uključuje različite okvire, ali generalni cilj jeste osnažiti, proširiti i razviti zdrav i pozitivan razvoj mladih, smanjujući riziko faktore i jačajući "otpornost" na različite stresove i rizike. Razvoj mladih podrazumijeva najmanje 3 dimenzije:

- (1) jačanje i razvijanje zaštitnih mehanizama, poticanje i podržavanje zdravih navika, i promovisanje pozitivnih uspjeha specifičnih za određenu dob;
- (2) fokusiranje na mladu osobu u cjelini, a ne na specifičan "problem"; i
- (3) poboljšanje i jačanje socijalnih odnosa sa porodicom, školom i lokalnom sredinom.

4. Plan djelovanja

Problem	Željeni rezultat	Aktivnosti	Vrijeme provođenja	Odgovorne osobe/ institucije	Troškovi KM
1. Mladi su izloženi porocima (cigarete, alkohol, droge) i nemaju mogućnost upoznati se sa rizicima i posljedicama njihovog utjecaja na zdravlje i život.	50 mladih, srednjoškolskog uzrasta, upoznat će se sa posljedicama konzumiranja duhana, alkohola i droga.	Provesti aktivnosti izbora mladih srednjoškolskog uzrasta sa ispoljenim rizičnim ponašanjem za uključivanje u radionice: „Pušenje i štetne zdravstvene posljedice”. Obuka se treba temeljiti na znanju i iskustvu medicinskih radnika o štetnosti pušenja uz prikaz oboljenja koja su posljedica pušenja, podjela brošura. „Posljedice konzumiranja alkohola i psihoaktivnih supstanci”, podjela brošura.	2011. 2012. 2013.	Predstavnici Doma zdravlja, stručnjaci iz oblasti psihosocijalnog rada Centar savremenih inicijativa-IZLAZ Pedagozi osnovnih škola	2011: 300,00 2012: 300,00 2013: 300,00

<p>2.Mladi nemaju dovoljno saznanja o zdravim stilovima života kao ni sposobnosti za sagledavanje mogućnosti izbora kao oblika prevencije rizičnog ponašanja mladih</p>	<p>2.Grupa od 100 mladih će biti bolje informisana u oblasti zdravlja, a saznanja će im omogućiti da donose savjesne odluke o svom reproduktivnom zdravlju i zdravlju uopšte. Također, ovoj grupi će biti obezbijeđeno sagledavanje mogućnosti izbora mladih kao oblika prevencije rizičnog ponašanja</p>	<p>2.Provesti projekat kroz različite aktivnosti kao što su: 2.1.Odabir tri mlada volontera koji će učestvovati u peer edukaciji 2.2.Edukacija volontera iz oblasti vršnjačke edukacije/peer edukacije o zdravlju (prisustvovanje na obukama koje se održavaju jednom mjesečno i traju oko 9 mjeseci) 2.3.Pružanje podrške informisanju vršnjaka od strane edukovanih vršnjaka (organizovanje peer edukacija u lokalnoj zajednici) 2.4.Uvođenje inovativne, interaktivne i participativne edukativne metode "Zaplovimo zajedno" u škole i omladinski centar 2.5.Organizovanje edukativnih seminara za zdravstvene radnike iz Doma zdravlja 2.6.Uspostavljanje info tačaka u svrhu širenja korisnih informacija o zdravlju mladih 3.7.Ravnopravno učešće mladića i djevojaka u projektu.</p>	<p>2011. 2012. 2013.</p>	<p>GIZ Zdravstveni radnici i peer edukatori</p>	<p>2011: 6.000,00³ 2012: 1.000,00 2013: 1.000,00</p>
---	---	--	----------------------------------	---	---

Troškovi po godinama:

Godina	Iznos
--------	-------

³U ukupnom iznosu od 6.000,00KM učešće GIZ je 5.000,00KM, a učešće općine Ilijaš 1.000,00KM.

2011.	1.300,00 KM
2012.	1.300,00 KM
2013.	1.300,00 KM
Ukupno:	3.900,00 KM

5.6. Aktivno sudjelovanje mladih u društvu

1. Analiza stanja

Aktivno učešće mladih u društvu znači društveni i politički angažman mladih, njihovo angažiranje u rješavanju problema u zajednici, pogotovo u pitanjima koja su njima bitna, kao i u donošenju odluka u lokalnim zajednicama i na državnom nivou.

Aktivno sudjelovanje mladih u društvu značajno je iz više razloga: ono doprinosi razvoju demokratskog društva, uči i čini mlade odgovornim građanima/kama, te podiže svijest o dobrovoljnom angažmanu u zajednici. Uključivanjem mladih u društvene procese osigurava se poboljšanje općeg stanja u budućnosti, a zadovoljavanje potreba mladih usklađeno je s njihovim željama. Ova oblast objedinjuje saradnju između drugih oblasti, naprimjer, obrazovanja (jer nudi neformalno obrazovanje), sporta i kulture (kroz manifestacije u okviru omladinskog aktivizma i kreativnih aktivnosti mladih), zdravlje (mentalno zdravlje, zdrava ishrana, zdravi stilovi života) itd. Obzirom da Općina na polju aktivnog sudjelovanja mladih u zajednici može daleko više učiniti, jer nadležnosti i briga viših nivoa vlasti nisu odgovarajući, ova oblast zaslužuje poseban značaj.

Aktivno učešće mladih u društvu odvija se najčešće kroz formalne ili neformalne grupe. Neformalne grupe mladih su skupine mladih okupljene oko istih ciljeva koje nisu zvanično registrirane. Formalne grupe mladih mogu biti omladinske organizacije koje okupljaju mlade i u kojima mladi vode organizaciju i projekte, ili organizacije za mlade koje ne vode mladi, ali su posvećene radu s mladima. I u omladinskim organizacijama i u organizacijama za mlade, voditelji/ce aktivnosti i koordinatori/ce mladih nazivaju se omladinski radnici/e.

Omladinske organizacije najznačajniji su oblik saradnje mladih. Generalno postoje dvije grupe organizacija mladih: one koje su stvorili mladi ljudi oko određene teme i one čiji je fokus rada na mladima, ali u svom članstvu nemaju samo mlade.

Omladinski rad definiran je u Evropskom forumu mladih kao: Akcije, aktivnosti, procesi i projekti, preuzeti od strane mladih ili za mlade sa ciljem da poboljšaju status mladih ljudi, povećaju nivo njihove zastupljenosti i aktivnog učešća ili da izgrade njihove kapacitete kako bi preuzeli takve akcije. Omladinski rad ima za cilj poboljšanje statusa mladih kao osjetljivog društvenog elementa, a zatim i njihovo učešće u izgradnji građanskog društva.

Kroz omladinske organizacije i neformalno obrazovanje u njima, mladi se podstiču na učestvovanje u zajednici oko njih. Činjenica da imaju pravo da učestvuju u zajednici ne implicira obavezno da će mladi to zaista i učiniti.

U toku 2009.godine, kao jedan od oblika neformalnog obrazovanja, realizovana je obuka "Uči, misli i djeluj" koju su pohađala tri predstavnika aktivnih mladih iz Ilijaša s ciljem da postanu omladinski lideri. Obuka je realizovana u saradnji sa Udruženjem "Kult", Iliđža. U sklopu obuke organizovan je okrugli sto na temu "Volonterstvo je inn" kojem je prisustvovalo 30 najboljih učenika 8. razreda ilijaških osnovnih škola.

U periodu provođenja istraživanja na području općine Ilijaš nije bilo aktivnih omladinskih udruženja. Mladi su uglavnom bili organizovani kroz ogranke političkih partija: Asocijacija omladine SDA, Forum mladih SDP-a, Savjet mladih SBiH, Mladi liberali LDS i dr.

Od ranije je na području općine postojalo nekoliko omladinskih udruženja koja su sa manje ili više uspjeha bavila pitanjima mladih: Omladinska organizacija "Alternativa" organizovala je muzičke nastupe, književne večeri i druženja, "Berat" koji je organizovao nekoliko javnih tribina i "Asocijacija omladine – Srednje" koja je ostvarila značajne rezultate i u jednom periodu dala veliki doprinos omladinskom organizovanju na području Srednjeg. "Asocijacija omladine – Srednje" imala je najbolje uslove za rad. Općina Ilijaš je u partnerstvu sa UNDP-om u toku implementacije općinske razvojne strategije, u potpunosti adaptirala prostorije društvenog doma u Srednjem (veliki pretprostor sa mokrim čvorom, kancelarija, multimedijalna sala za održavanje raznih manifestacija, veća prostorija za druženje i pretprostor za parking ispred objekta) i opremila ga potrebnim namještajem, računarima i muzičkim instrumentima. Na žalost, zbog izvjesne smjene generacija ovo udruženje je prestalo sa radom, a navedene prostore koristi Udruženje žena "Ruža" i MZ Srednje.

30. novembra 2010. godine u registar udruženja koji se vodi kod Ministarstva pravde i uprave Kantona Sarajevo upisano je UDRUŽENJE JEDINSTVENA ORGANIZACIJA MLADIH "VETO" ILIJAŠ čiji su programski ciljevi i zadaci: Promocija "underground" i "new-age" kulture, te upoznavanje zajednice s njom, pomoć mladima u slobodnom izražavanju svojih ideja, projekata i njihovom realizacijom, razvoj dobrih odnosa i solidarnosti među mladima na lokalnom, regionalnom, međuentitetskom, državnom i internacionalnom planu, uspostava i razvoj interkulturalne i interreligijske saradnje i međusobnog upoznavanja mladih na lokalnom, regionalnom, međuentitetskom, državnom i internacionalnom planu, uspostava intenzivnijih veza između mladih na području kantona i države i drugi ciljevi utvrđeni statutom.

2. Problemi mladih

Na osnovu provedenog istraživanja, izdvojili su se problemi i potrebe mladih koji se odnose na problematiku aktivnog sudjelovanja mladih u društvu, a oni su:

- Ne postoji omladinski centar odnosno prostor za mlade gdje bi mladi mogli provoditi različite aktivnosti ili unutar kojeg bi mogla djelovati omladinska organizacija.
- Nije dovoljno zastupljena ideja volonterstva među mladima općine Ilijaš. Samo 13% mladih u općini Ilijaš su članovi neke nevladine organizacije.
- Udruženja mladih, koja su ranije postojala na području općine Ilijaš, nisu više aktivna ili su u potpunosti ugašena jer je izostala podrška vlasti ili nekog drugog organa, te ne postoji organizacija koja se bavi pitanjima mladih.
- Mladi su pasivni jer smatraju da nemaju nikakvog uticaja na kreiranje politike na lokalnom nivou. Čak 36% mladih smatra da nema uopće uticaja, dok 44% smatra da je taj uticaj vrlo mali.
- Nedostatak neformalne edukacije. Istraživanje je pokazalo da čak 76% mladih želi pohađati neki oblik obuke u okviru neformalnog obrazovanja.
- Mladi ne posjećuju kulturne sadržaje i u maloj mjeri su zadovoljni podrškom lokalnih vlasti pri kreiranju istih.
- Mladi vrlo malo putuju unutar BiH ako isključimo Sarajevski i Tuzlanski kanton. Npr. samo 3% mladih iz općine Ilijaš posjetilo je distrikt Brčko.
- Mladi najviše slobodnog vremena provode u kafićima i ispred televizora: prema rezultatima istraživanja (oko 40% mladih je gledalo TV od 2-3 sata, dok je oko 30% mladih provelo istu količinu vremena u kafiću, što je daleko više od vremena posvećenog npr. čitanju knjiga ili vožnji bicikla.

3. Podjela problema prema bitnosti i hitnosti njihova rješavanja

<u>Vrlo hitno ali nebitno</u>	<u>Vrlo hitno i vrlo bitno</u> 1. Nedostatak omladinskog centra 2. Nezastupljenost volonterizma 3. Mladi nisu dovoljno organizovani i uključeni u građanske inicijative i udruženja 4. Pasivnost mladih 5. Nedostatak neformalne edukacije
<u>Nije ni hitno ni bitno</u>	<u>Nije hitno ali je bitno</u> 6. Mladi ne posjećuju kulturne sadržaje 7. Mladi vrlo malo putuju unutar BiH 8. Nekvalitetno provođenje slobodnog vremena

Svaki od problema i potreba koji su prethodno navedeni u matrici, a klasificirani su kao hitni i bitni, pojasnit ćemo sa par rečenica i to redom:

1. Na području općine Ilijaš ne postoji omladinski centar, tj. prostorije gdje bi mladi ljudi mogli provoditi slobodno vrijeme te organizirati određene aktivnosti koje su u istraživanju navedene kao deficitarne na području općine kao što su različiti oblici neformalne edukacije i slično.

VIZIJA: Kao odgovor na potrebe mladih ljudi, lokalna zajednica se zalaže za finansiranje, promovisanje i podržavanje omladinskog centra. Omladinski centar je višenamjenski, dostupan, pristupačan, omogućava rekreativne aktivnosti i aktivnosti iz oblasti kulture, ali također i prostor gdje mladi mogu dobiti informaciju i savjet o daljem obrazovanju (dobijajući i vidove neformalnog obrazovanja), mogućnostima zapošljavanja i mjesta gdje će se promovirati volonterski rad.

Omladinski centri moraju biti mjesta za vršnjačku edukaciju koja je usmjerena na prevenciju u vidu info centara gdje mladi mogu dobiti i savjetodavne usluge.

Mladi bi trebali da participiraju u upravnom odboru centra i vode nadzor nad radom, te učestvuju u kreiranju programa ovih centara.

2. Nezaposlenost je problem s kojim se suočava mnoštvo mladih, dok nedostatak aktivnosti i društveno korisnog angažmana, dovodi do hronične depresije i destruktivnog ponašanja. Volonterstvo je jedan od oblika djelovanja koji mogu pomoći mladim ljudima da se osjećaju korisno i da steknu određena iskustva koja će im kasnije biti od velike koristi pri pronalasku stalnog zaposlenja.

3. Za kvalitetno organizovanje mladih ljudi potrebna je organizacija ili više njih koje će zastupati njihove interese i provoditi različite aktivnosti kako bi se poboljšao položaj mladih na području općine, te kako bi mladi ljudi sami preuzeli inicijativu kada je u pitanju kreiranje politike prema mladima. Postojanje aktivnih omladinskih udruženja i njihov rad doprinijet će kvalitetnijem kreiranju i implementaciji politike prema mladima, boljoj saradnji sa izvršnom i zakonodavnom vlašću, jer samo organizovani i povezani mladi ljudi mogu uticati na rješavanje svojih problema.

4. Mladi smatraju da imaju nikakav ili veoma mali uticaj na kreiranje lokalne politike. Kao posljedica toga, mala je izlaznost mladih ljudi na izbore, te treba pokušati promijeniti ovaj trend, koji ni slučajno nije u interesu mladih ljudi.

5. Kao što je istraživanje pokazalo, neformalna edukacija je vrlo slabo zastupljena unatoč velikom interesu koji su mladi ljudi pokazali za istu. Opće poznata i prihvaćena činjenica je da mladi znatno više nauče kroz programe neformalnog obrazovanja nego što je to slučaj sa formalnim obrazovanjem, te su mnogo aktivniji i preuzimaju inicijativu kako bi se riješio neki problem.

4. Plan djelovanja

Problem	Željeni rezultat	Aktivnosti	Vrijeme provođenja	Odgovorne osobe/ institucije	Troškovi KM
1. Ne postoji omladinski centar odnosno prostor za mlade gdje bi mladi mogli provoditi različite aktivnosti ili unutar kojeg bi mogla djelovati omladinska organizacija.	Osnovan je omladinski centar gdje mladi ljudi kvalitetnije provode slobodno vrijeme. Napravljeno mjesto, koje će mladi rado posjećivati i provoditi vrijeme u njemu.	Pronalazak adekvatnog prostora.	Juni 2011.	Općina Ilijaš Omladinsko udruženje "Veto" Neformalne grupe mladih Volonteri	2011: 10.000,00
		Opremanje prostora.	Novembar 2011.		
		Odabir mladih koji će volontirati u omladinskom centru i podjela zaduženja.	Juni 2011.		
		Napraviti plan i program rada omladinskog centra.	Juni 2011.		
2. Nije dovoljno zastupljena ideja volonterizma među mladima općine Ilijaš. Samo 13% mladih u općini Ilijaš su članovi neke nevladine organizacije.	Uključeno 100 mladih ljudi u rad omladinske organizacije. Evidentirano 50 volontera – članova omladinske organizacije koji aktivno sudjeluju u radu organizacije.	Organizovati javnu debatu o volonterizmu i radionicu na kojoj će biti izrađeni konkretni projekti.	2011. 2012. 2013.	OSCE Služba za društvene djelatnosti Neformalna grupa mladih	2011: 200,00 2012: 200,00 2013: 200,00
		Implementacija projekata koji imaju za cilj promociju volonterstva iz oblasti: ekologije, pomoći starim i iznemoglim licima, pomoći djeci sa posebnim potrebama, akcije prikupljanja hrane i odjeće za socijalno ugrožene kategorije stanovništva i dr. prema iskazanom interesu i opredjeljenju mladih volontera. Implementacija projekta obilježavanja "Dana Volontera" (5.decembar)	2011. 2012. 2013.	OSCE Služba za društvene djelatnosti Javna preduzeća i ustanove Omladinsko udruženje "Veto" Neformalne grupe mladih Volonteri Članovi drugih NVO Mediji	2011: 500,00 2012: 500,00 2013: 500,00
3. Mladi nisu dovoljno organizovani i uključeni u građanske inicijative i udruženja	Registrovano omladinsko udruženje koja ima 100 članova.	Organizovati i održati osnivačku skupštinu omladinskog udruženja.	Juni 2011.	Omladinsko udruženje Općina Ilijaš	2011: 0,00
		Izvršiti registraciju omladinskog udruženja kod nadležnog Ministarstva pravde.	Juli 2011.	Ovlaštene osobe za zastupanje i predstavljanje	2011: 400,00

				omladinskog udruženja	
4. Mladi su pasivni jer smatraju da nemaju nikakvog uticaja na kreiranje politike na lokalnom nivou. Čak 36% mladih smatra da nema uopće uticaja, dok 44% smatra da je taj uticaj vrlo mali.	Mladi se odazivaju pozivima vlasti da aktivno učestvuju u kreiranju politike na lokalnom nivou i preuzeli su inicijativu u rješavanju lokalnih problema. Povećano je učešće mladih u procesu odlučivanja na lokalnom nivou.	Priprema i štampanje brošure "Mladi u procesu odlučivanja na lokalnom nivou". Distribuirati brošuru u srednje škole, omladinska udruženja i na mjesta okupljanja mladih.	2011.	OSCE Služba za društvene djelatnosti Komisija za mlade i obrazovanjem Omladinske organizacije	Iz budžeta OSCE-a
		Promocija brošure i debata o temi učestvovanja u procesu odlučivanja na lokalnom nivou i motiviranje mladih ljudi da se uključe u rad omladinskih organizacija.	2011.	OSCE Služba za društvene djelatnosti Komisija za mlade i obrazovanjem Omladinske organizacije	Iz budžeta OSCE-a
		Promocija brošure u medijima	2011.	Mediji	2011: 0,00
		Kandidovanje pitanja i inicijativa koje će biti upućene na rješavanje Općinskom vijeću Ilijaš.	2011. 2012. 2013.	Omladinsko udruženje Omladinske organizacije političkih partija Općinsko vijeće Ilijaš	2011: 0,00 2012: 0,00 2013: 0,00
5. Nedostatak neformalne edukacije. Istraživanje je pokazalo da čak 76% mladih želi pohađati neki oblik obuke u okviru	1. Deset mladih godišnje obučeno o temama koje se tiču nevladinog sektora, društvenog angažmana, provođenja aktivnosti itd.	Tri omladinska lidera koja su prošla obuku "Uči, misli i djeluj (UMiD) u organizaciji Udruženja "KULT" Iliđa će organizovati radionice za 10 mladih u toku jedne godine i prenijeti stečena znanja koja se tiču nevladinog sektora, društvenog angažmana.	2011. 2012. 2013.	Omladinski lideri	2011: 300,00 2012: 300,00 2013: 300,00

neformalnog obrazovanja.	2. Ojačani kapaciteti omladinskih organizacija u domenu: -izrade strateškog plana/ plana djelovanja omladinskih organizacija -pisanja i vrednovanja projekta -zaštite ljudskih prava, diskriminacije, prevencije maloljetničke delinkvencije	U organizaciji OSCE-a bit će organizovane edukacije i radionice na navedene teme za članove omladinskih organizacija. Bit će upriličena razmjena iskustava sa omladinskim organizacijama iz drugih općina.	2011.	OSCE Služba za društvene djelatnosti Omladinske organizacije	Iz budžeta OSCE-a
	3. Mladi aktivno participiraju u zajednici	Praktični dio obuke UmiD.	2011. 2012. 2013.	Udruženje KULT	2011: 1.200,00 2012: 1.200,00 2013: 1.200,00
	4. Mladi su pokrenuli više od tri inicijative godišnje za aktiviranje drugih mladih ljudi	Iz stavke budžeta za mlade finansirati projekte/aktivnosti koji potiču mlade na aktivizam i sudjelovanje u društvu.	2011. 2012. 2013.	Omladinsko udruženje Neformalne grupe mladih	Iz budžeta za mlade

Troškovi po godinama:

Godina	Iznos
2011.	12.600,00 KM
2012.	2.200,00 KM
2013.	2.200,00 KM
Ukupno:	17.000,00 KM

5.7. Informisanje

1. Analiza stanja

Informisanje je veoma značajna društvena djelatnost od čijeg funkcionisanja u znatnoj mjeri zavisi stanje političkog, ekonomskog, socijalnog i drugog raspoloženja građana.

U savremenim društveno-ekonomskim, političkim i drugim tokovima, istinito i sveobuhvatno informisanje je (pred)uslov valjanog uspjeha. Pravo svakog građanina je da bude obavješteno o radu organa uprave, što je jedna od osnovnih pretpostavki za ostvarivanje uspješnosti. Međutim, veoma je bitno istaći da i pored višestrukih mogućnosti informisanja koji se uglavnom provode u praksi, građani, a naročito mladi nisu u potpunosti informisani o stanju u društvu, o radu izvršne i predstavničke vlasti, o političkim aktivnostima stranaka koje participiraju u vlasti i sl. Mladima je potrebno obezbijediti i pružiti informacije koje su relevantne, pouzdane, dostupne, pravovremene, potpune i razumljive. Zbog toga strategijsko djelovanje u oblasti informisanja jeste uspostavljanje jasne institucionalne organizacije za provedbu aktivnosti koje su predviđene ovom strategijom zasnovane na konkretnim prijedlozima informaciono – komunikacijskog sistema i realno predloženim planovima.

Najvećim dijelom, poslove opsluživanja građana iz oblasti informisanja o radu organa uprave obavljaju se u Službi za društvene djelatnosti Općine Ilijaš. U okviru Službe društvenih djelatnosti službenik za informisanje uspostavlja neposrednu saradnju sa sredstvima informisanja kao i drugim putem (web-stranica organa uprave, oglasna tabla i dr.), obavještava građane o raznim odlukama i smjernicama kao i značajnim projektima i aktivnostima koje su poduzete. Jedan od efikasnijih načina bolje informisanosti svih građana, odnosno dobivanja informacija o dešavanjima u Općini Ilijaš kao i uvida u dokumentaciju i kopiranje iste, a koja je u posjedu organa uprave, je provedba Zakona o slobodi pristupa informacijama ("Službene novine FBiH", broj: 32/01). Ovim zakonom, čije odredbe se u potpunosti primjenjuju, omogućava se veća informisanost građana i transparentnost rada javne uprave, međutim potrebno je konstatovati da se ovaj vid dostupnosti informacija ne koristi u punoj mjeri, a naročito ne od strane mladih.

U analitičkom sagledavanju ove oblasti, značajno je istaći suradnju Općine Ilijaš sa Radio Ilijašom, koji pored oficijelne web stranice Općine Ilijaš www.ilijas.ba je lokalni elektronski medij koji predstavlja značajno sredstvo obavještavanja mladih o stanju u općini, odnosno o svim značajnim aktuelnostima sa područja općine. Redovnim prenosom sjednica Općinskog vijeća, svi građani mogu dobiti neposrednu informaciju o zbivanjima na općini Ilijaš.

Svojevremeno, izdavan je informativni bilten Općine Ilijaš putem kojeg su se građani na adekvatan način informisali o aktivnostima koje su se vodile u organu uprave kao i na teritoriji općine Ilijaš. Uslijed nedostatka finansijskih sredstava obustavljeno je izdavanje ovog sredstva informisanja građana, a uvedeno je informisanje putem oficijelne web-stranice Općine Ilijaš.

Imajući u vidu cjelokupno stanje iz oblasti informisanja, bilo bi dobro ponovo pokrenuti informativni bilten Općine Ilijaš koji bi se, u redovitom informisanju bavio i problemima mladih te njihovim aktivnostima.

Na osnovu analize postojećeg stanja, može se konstatovati potreba uvođenja Informativno tehničkog centra (ITC) u Ilijašu, odnosno lokalne televizije, koja je kao elektronski medij veoma bliska populaciji mladih.

2. Problemi mladih

U okviru oblasti informisanja može se konstatovati da mladi nisu dovoljno uključeni u društvenu zajednicu:

- Sa 34% općina Ilijaš je daleko ispod nivoa zemalja EU ali i zemalja regije kada je u pitanju omjer domaćinstava koje posjeduju priključak na Internet.
- 70% mladih su u posljednja tri mjeseca koristili internet što je za oko 17% manje od prosjeka u EU.

- Studenti i učenici općine Ilijaš su ispod prosjeka kolega iz EU kada je u pitanju korištenje interneta, i to za oko 20%.

3. Podjela problema po hitnosti i bitnosti njihova rješavanja

Radi utvrđivanja problema i potreba koji trebaju biti prioritetima u oblasti informisanja mladih razvrstat ćemo ih prema slijedećim kriterijima:

<p><u>Vrlo hitno ali nebitno</u></p>	<p><u>Vrlo hitno i vrlo bitno</u></p> <p>1.Mladi nisu na odgovarajući način informisani o dešavanjima Jedinственom općinskom organu uprave-Općine Ilijaš i Općinskog vijeća Ilijaš.</p> <p>2.Mladi su nedovoljno informisani o kulturnim, sportskim, političkim, ekonomskim i drugim dešavanjima na nivou općine, kantona i šire, mogućnostima putovanja u inostranstvo zbog obrazovanja, programima studentskih razmjena i dr.</p>
<p><u>Nije ni hitno ni bitno</u></p>	<p><u>Nije hitno ali je bitno</u></p>

Navedeni problemi su određeni kao vrlo hitni i vrlo bitni. Zato će njihov prioritet u strategiji biti od posebnog značaja.

Pojašnjavanje problema koji su navedeni kao vrlo hitni i vrlo bitni:

1.U neposrednom kontaktu s mladima može se zaključiti da većina nije informisana o radu i djelovanju Jedinственog organa uprave Ilijaš, radu i značaju Općinskog vijeća kao i zaključcima i provedbi istih koje se donose od strane izvršne i zakonodavne vlasti. Dostupnost podataka je i zakonski omogućena (Zakon o slobodi pristupa informacijama), ali mladi radi neupućenosti, ne organizovanosti pa u velikoj mjeri i pasivnosti nemaju odgovarajuću informaciju odnosno ne prate u kontinuitetu društvena dešavanja na općini. Radi pasivnog odnosa prema dešavanjima u izvršnoj i zakonodavnoj vlasti, mladi se ne uključuju u aktivnosti društvene zajednice i dovode sami sebe u neravnopravan odnos kod donošenja egzistencijalnih zaključaka, odluka i provedbe istih.

2.Svojom ne organizovanošću, pasivnošću kojoj u velikoj mjeri doprinosi kompletno stanje u društvu, mladi ne organizuju niti posjećuju javne tribine, okrugle stolove, kulturne, sportske i druge manifestacije, što uveliko smanjuje njihovo informisanje i djelokrug angažovanosti. Potrebno je uspostaviti sistem informisanja mladih o mogućnostima putovanja, studiranja, razmjenama, o oblasti zdravlja mladih i zdravih stilova života, takmičenjima, oblicima neformalne edukacije, učešća na skupovima itd.

4. Plan djelovanja

Problem	Željeni rezultat	Aktivnosti	Vrijeme provođenja	Odgovorne osobe/ institucije	Troškovi KM
1. Mladi nisu na odgovarajući način informisani o dešavanjima u Jedinственном općinskom organu uprave- Općine Ilijaš i Općinskom vijeću Ilijaš, kao i o mogućnostima uključivanja i inicijativama koje pokreću izvršna i "zakonodavna" vlast i nevladin sektor. Osim toga samo 34% mladih koristi internet.	Protok informacija između mladih, izvršne, zakonodavne vlasti i udruženja je učinkovit i mladi imaju koristi od njega.	Nastaviti izdavanje omladinskog biltena "FAKAT" i proširiti uređivački odbor: -organizovati školu novinarstva za 18 mladih volontera u trajanju od 4 dana -pripremiti aktuelne sadržaje za omladinski bilten -izdati omladinski bilten -distribuirati ga omladinskim udruženjima, školama i na mjesta okupljanja mladih.	2011. 2012. 2013.	OSCE Služba za društvene djelatnosti Omladinska udruženja	2011: 1.000,00 2012: 2.000,00 2013: 2.000,00
2. Mladi su nedovoljno informisani o kulturnim, sportskim, političkim, ekonomskim i drugim dešavanjima na nivou općine, kantona i šire, mogućnostima putovanja u inostranstvo zbog obrazovanja, programima studentskih razmjena i dr.	Mladi na web portalu za mlade imaju sve neophodne informacije iz svih oblasti obuhvaćenih ovom Strategijom.	Napraviti web portal za mlade Ilijaša koji će sadržavati sve relevantne informacije namijenjene mladim općine Ilijaš, mogućnostima njihovog radnog angažovanja, rješavanja stambene problematike, zdravstvenog osiguranja, studentske razmjene itd. Na oficijelnoj web stranici općine i Radio Ilijaša, instalirati link za izravan pristup omladinskom portalu.	2011. 2012. 2013.	Omladinsko udruženje Služba za društvene djelatnosti Radio Ilijaš	2011: 1.000,00 2012: 300,00 2013: 300,00
	Mladi posjeduju info tačku za mlade	Opremiti info tačku	2011.	GIZ	(Iz budžeta GIZ-a)

Troškovi po godinama:

Godina	Iznos
2011.	2.000,00 KM
2012.	2.300,00 KM
2013.	2.300,00 KM
Ukupno:	6.600,00 KM

6. Sažetak

Općina Ilijaš ne može promijeniti realnost u Bosni i Hercegovini ili u svojoj općini preko noći. Za to ne postoje dovoljni finansijski ni ljudski resursi. Stoga je Općina pristupila sistemskom i planskom rješavanju problema i zadovoljavanju potreba mladih, a najbolji način za takav pristup jeste izrada strategije.

Sačinjeni dokument, Strategija prema mladima općine Ilijaš bazira se na analiziranim potrebama mladih u lokalnoj zajednici, podrazumijeva razvoj dugoročnih planova koji će dovesti do rješenja složenih zadataka pomoći mladima kao i definisanim ciljevima u strategiji koja ima tačno uspostavljen plan akcije u raznim oblastima, šta, kako i kada će se određena aktivnost uraditi da bi se ispunili ciljevi strategije.

Izrada strategije prema mladima dio je političkog procesa i predstavlja izraz spremnosti Općine Ilijaš za promicanje promjena u kojima će sudjelovati stručnjaci i naučnici koji mogu doprinijeti razvoju mladih u Općini Ilijaš i omogućiti njihovo uključivanje u društveno-političke tokove kao aktivnih i odgovornih građana zajednice. Implementacija Strategije prema mladima je zadatak ne samo općinskih organa i političkih struktura nego i javnih ustanova koje nude usluge pomoći mladima, omladinskih udruženja, pojedinaca i stručnjaka i onih na koje se plan djelovanja odnosi (mlade i njihove roditelje) i dio je procesa kontinuirane saradnje svih pomenutih subjekata. Strategija prema mladima možemo predstaviti i kao sredstvo upravljanja ponudom za mlade.

6.1. Pregled troškova po godinama i oblastima

Oblast	Iznos 2011. (KM)	Iznos 2012. (KM)	Iznos 2013. (KM)	Ukupan iznos (KM)
1. Obrazovanje	7.148,00	7.148,00	7.148,00	21.444,00
2. Zapošljavanje	4.500,00	3.500,00	3.500,00	11.500,00
3. Socijalna politika	3.000,00	3.000,00	3.000,00	9.000,00
4. Kultura, sport i slobodno vrijeme mladih	9.000,00	10.400,00	14.400,00	33.800,00
5. Zdravstvo	1.300,00	1.300,00	1.300,00	3.900,00
6. Aktivno sudjelovanje mladih u društvu	12.600,00	2.200,00	2.200,00	17.000,00
7. Informisanje	2.000,00	2.300,00	2.300,00	6.600,00
Ukupno po godinama	39.548,00	29.848,00	33.848,00	103.244,00

6.2. Provođenje i monitoring

Provođenje i monitoring

Strategija prema mladima (u daljem tekstu strategija) predstavlja jedan važan korak u daljem napretku općine Ilijaš, opredjeljenost ka demokratiji i civilnom društvu i iziskuje dodatne napore ne samo organa vlasti nego i samih građana Ilijaša. Zbog toga strategija spada u dokumente koji će odrediti smjernice i načine kako na jedan demokratski i civilizovan način dajemo odgovore na probleme koji nas opterećuju. Najvažnije je da nam jedan ovakav dokumenat omogućava sistemsko i institucionalno rješavanje problema, međutim ponovo se mora naglasiti, kako bi sam rezultat i poboljšanje općih uslova mladih u Ilijašu danas bio zaista ostvariv, potrebno je da općinska uprava zajedno sa građanima, privrednim subjektima, javnim ustanovama, nevladinim organizacijama i svim ostalim relevantnim društvenim faktorima zajedno pristupi realizaciji i implementaciji ove strategije.

Strategija je napisana s ciljem da nađe svoju primjenu u roku koji je njome predviđen. Provođenjem strategije i u njoj previđenih planova djelovanja u sedam različitih oblasti (prilikom čega trebamo uzeti u obzir da su kultura, sport i slobodno vrijeme mladih objedinjeni u jednu oblast) omogućuje se ciljan i svrsishodan pristup unaprijeđenju položaja mladih na području općine Ilijaša. Kako bismo u tri godine, za koliko je strategija i napisana, mogli pratiti i evaluirati učinak aktivnosti koje se provode, neizostavno je da se Koordinaciono tijelo koje sačinjavaju svi koordinatori radnih tijela, odnosno radna tijela sastaju periodično i po potrebi kako bi sagledali provođenje u odnosu na planirane ciljeve, rezultate, aktivnosti, ali i troškove. Stalna konsultacija uključenih subjekata u izradu, a kasnije i u realizaciju aktivnosti, doprinijet će aktualizaciji strategije u skladu s trenutnim potrebama i redefiniranju problema i potreba mladih. Naravno ne može se očekivati da se sve aktivnosti navedene u strategiji budu i sprovedene niti se može očekivati da sve aktivnosti budu implementirane u onom obliku u kom su opisane, zbog toga je strategija napisana u takvoj formi da omogućava njenu eventualnu dopunu, izmjenu ili prepravku, što pokazuje da sam proces izrade strategije nije planiran da predstavlja konačni sud o tome kako i šta bi trebalo raditi, naprotiv, predstavlja jedan demokratski proces u kome akteri i sudionici u izradi strategije, na jedan transparentan način, konstatno ulažu napore da sam proces sprovođenja bude što efikasniji i kompetentniji kako bi efikasno mogao odgovoriti na probleme sa kojima se susreću mladi u Ilijašu.

Uporedo sa implementacijom Strategije prema mladima općine Ilijaš, važan stepenik u ovom procesu je evaluacija i monitoring sprovedbe jednog ovako važnog dokumenta. Važno je napomenuti da je strategija u ovakoj formi prvi takav dokument u istoriji općine Ilijaš te zbog nedostatka iskustva u vezi implementacije same strategije, procesi evaluacije i monitoringa su veoma bitni koraci u određivanju uspješnosti i eventualnih nedostataka strateškog dokumenta.

Sistemi praćenja (tzv. *monitoringa*) omogućuju svim uključenim stranama da se informiraju o napretku provođenja strategije, te da u političkom procesu koriste svoj uticaj kako bi Općina budžetska sredstva što bolje utrošila i jednako tako prezentirala javnosti.

U monitoring trebaju biti uključeni svi subjekti iz omladinskog sektora, ne samo osobe koje su učestovale u izradi strategije nego i implementatori, ciljne grupe te druge organizacije, institucije i ustanove koje imaju dodira sa mladima. Monitoring je veoma bitan i za dinamiku sudjelovanja partnera u provođenju strategije tako što će ih zadržati u fazama implementacije. Veoma bitno je razumjeti da monitoring služi kako bi se ustanovilo u kojoj mjeri i koliko uspješno strategija doprinosi poboljšanju položaja mladih na području općine Ilijaš. Uspješan monitoring same implementacije može dati odgovore na brojna pitanja vezana za problematiku mladih, kada bi smo ih složili prema prioritetima dva ključna pitanja bi bila na vrhu.

OBEĆAVA LI STRATEGIJA I REALNOST NJENE IMPLEMENTACIJE POBOLJŠANJE TRENUTNOG POLOŽAJA MLADIH U OPĆINI ILIJAŠ? DA LI SE STRATEGIJA PROVODI ADEKVATNO ?

DA LI SE AKTIVNOSTI NAZNAČENE U STRATEGIJI IMPLEMENTIRAJU KAKO JE NAVEDENO U STRATEGIJI? POSTOJI LI POTREBA ZA REVIZIJOM STRATEGIJE ?

Tehnike koje će se koristiti za monitoring su:

- Anketiranje građana
- Prikupljanje statističkih podataka od svih subjekata koji se bave pitanjima mladih
- Intervjuiranje ciljnih grupa
- Održavanje okruglih stolova

Očekuje se da će zajedničkim zalaganjem svih uključenih i zainteresovanih strana, strategija opravdati svoje postojanje i da će pokazati da je jedino institucionalno i strateško planiranje rješavanja problema može dati odgovor na današnji loš položaj mladih u društvu.

PRILOG:

Na onovu člana 14. tačka 4. Zakona o mladima Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", broj 36/10), člana 13. Zakona o principima lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", broj 49/06), člana 55. Statuta Općine Ilijaš-prečišćeni tekst ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 20/09) Općinsko vijeće Ilijaš na 31.redovnoj sjednici, održanoj dana 22. februara 2011.godine donijelo je

ODLUKU O KRITERIJIMA, NAČINU I POSTUPKU RASPODJELE SREDSTAVA IZ GRANTA ZA PROJEKTE MLADIH KOJI SE FINANSIRAJU I SUFINANSIRAJU SREDSTVIMA BUDŽETA OPĆINE ILIJAŠ

POGLAVLJE I – OPĆE ODREDBE

Član 1.

(Predmet odluke)

Ovom odlukom utvrđuju se kriteriji, način i postupak raspodjele budžetskih sredstava Općine Ilijaš iz granta za projekte mladih.

Član 2.

(Aplikanti)

(1) Sredstva iz Člana 1. ove odluke dodjeljuju se:

- omladinskim udruženjima
- fondacijama koje rade za mlade
- Vijećima učenika u srednjim školama
- neformalnim grupama mladih (uz administrativnu podršku udruženja sa sjedištem na području općine Ilijaš), koji su registrovani u Bosni i Hercegovini, imaju sjedište na području općine Ilijaš, a čiji projekti su kandidovani za finansiranje iz budžeta općine Ilijaš i provode se u interesu i u skladu sa "Strategijom prema mladima općine Ilijaš 2011-2013" na području općine Ilijaš.

(2) Sredstva se mogu dodijeliti i omladinskim udruženjima, fondacijama i neformalnim grupama čije je sjedište na području druge općine, pod uvjetom da se projekt kojim se aplicira realizuje u interesu općine Ilijaš i u potpunosti na području općine Ilijaš i u partnerstvu sa jednom od nevladinih organizacija sa područja općine Ilijaš.

POGLAVLJE II – JAVNI POZIV

Član 3.

(Javni poziv)

(1) Sredstva se dodjeljuju na osnovi javnog poziva koji objavljuje općinski načelnik na prijedlog Službe za društvene djelatnosti.

(2) Javni poziv za raspodjelu sredstava iz Člana 1. ove Odluke objavljuje se u dnevnim novinama koje izlaze na području Kantona Sarajevo, oglasnoj ploči općine Ilijaš,

zvaničnoj web stranici općine i putem Radio Ilijaša, najkasnije 30 dana od dana usvajanja Budžeta općine Ilijaš.

(3) Javni poziv za raspodjelu sredstava traje 15 dana od dana objavljivanja u sredstvima informisanja.

(4) Prioritetne oblasti za projekte bit će navedene u javnom pozivu i moraju biti u skladu sa aktivnostima iz "Strategije prema mladima općine Ilijaš 2011-2013" .

Član 4.

(Komisija za odabir projekata)

(1) Odabir projekata za finansiranje sredstvima budžeta Općine Ilijaš vrši Komisija koju imenuje općinski načelnik.

(2) Komisiju čine predsjednik i četiri člana.

Dva člana Komisije imenuju se iz reda državnih službenika Službe za društvene djelatnosti, dva člana iz reda Komisije za mlade i obrazovanje Općinskog vijeća Ilijaš i peti član Komisije iz reda nevladinih omladinskih organizacija. Nevladina omladinska organizacija čiji je član u Komisiji nema pravo kandidovati projekte.

(3) Stručne i administrativno - tehničke poslove za potrebe Komisije obavljat će Služba za društvene djelatnosti.

(4) U radu Komisije mogu učestvovati stručna lica iz oblasti u koje problem spada.

POGLAVLJE III: PRIJAVA ZA JAVNI POZIV

Član 5.

(Prijava)

(1) Subjekti iz člana 2. ove odluke podnose prijavu Komisiji na objavljeni javni poziv.

(2) Prijava treba sadržavati:

a) Za udruženja i fondacije:

- popunjen prijavni obrazac,
- rješenje o registraciji (ovjerena kopija),
- uvjerenje o poreznoj registraciji (ovjerena kopija),
- transakcijski račun (kopija ugovora s bankom ili potvrda banke),
- projekt kojim udruženje/fondacija aplicira za dodjelu sredstava, s jasnom definicijom ciljeva, ciljne grupe, očekivanim rezultatima, aktivnostima, aktivnosti, detaljnom specifikacijom troškova, vremenskim planom provođenja aktivnosti, načinom praćenja realizacije projekta (vrjednovanje i mjerenje zadovoljstva korisnika, održivost projekta, te na koji način će aplikant informisati javnost o aktivnostima realizacije projekta, bilans stanja i uspjeha za proteklu godinu, ovjeren kod nadležnog organa (ovjerena kopija),
- za projekte koji se provode u školama dostaviti pisanu saglasnost direktora škole, odnosno nadležnog ministarstva.

b) Za Vijeća učenika u srednjim školama općine Ilijaš:

- popunjen prijavni obrazac,
- pisana saglasnost direktora škole da Vijeće učenika aplicira za dodjelu sredstava,
- transakcijski račun sindikalne organizacije u školi (kopija ugovora s bankom ili potvrda banke),
- projekt kojim Vijeće učenika aplicira za dodjelu sredstava, s jasnom definicijom ciljeva, ciljne grupe, očekivanim rezultatima, aktivnostima, aktivnosti, detaljnom specifikacijom troškova, vremenskim planom provođenja aktivnosti, načinom

praćenja realizacije projekta (vrjednovanje i mjerenje zadovoljstva korisnika, održivost projekta, te na koji način će aplikant informisati javnost o aktivnostima realizacije projekta.

c) za neformalne grupe:

- popunjen prijavni obrazac,
- rješenje o registraciji (ovjerena kopija) omladinske organizacije koja daje administrativnu podršku sa sjedištem na području općine Ilijaš,
- biografije članova neformalne grupe,
- transakcijski račun udruženja koje daje administrativnu podršku sa sjedištem na području općine Ilijaš (kopija ugovora s bankom ili potvrda banke),
- kratak opis grupe sa podacima o prethodno realizovanim projektima i kvalifikaciji kadrova koji implementiraju projekat (odgovorne osobe, saradnici, volonteri),
- projekt kojim grupa aplicira za dodjelu sredstava, s jasnom definicijom ciljeva, ciljne grupe, očekivanim rezultatima, aktivnostima, aktivnosti, detaljnom specifikacijom troškova, vremenskim planom provođenja aktivnosti, načinom praćenja realizacije projekta (vrjednovanje i mjerenje zadovoljstva korisnika, održivost projekta, te na koji način će aplikant informisati javnost o aktivnostima realizacije projekta,
- za projekte koji se provode u školama dostaviti pisanu saglasnost direktora škole, odnosno nadležnog ministarstva.

(3) Aplikant može tražiti ukupan iznos vrijednosti projekata ili dio nedostajućih sredstava, što je dužan naznačiti u zahtjevu.

(4) Aplikant može aplicirati neograničenim brojem projekata, te može biti podržano više njegovih projekata.

(5) Ukoliko aplikant kojem su dodijeljena sredstva po javnom pozivu za prethodnu godinu nije dostavio izvještaj iz člana 13. ove odluke ne može učestvovati u raspodjeli sredstava za tekuću godinu.

Član 6.

(Prijavni obrazac)

Prijavni obrazac podnosi ovlašteno lice aplikanta i sadrži:

- naziv projekta,
- puni naziv aplikanta (sjedište, adresa, telefon/faks i e-mail),
- oblik, datum, broj i mjesto registracije (za udruženja i fondacije),
- broj transakcijskog računa,
- ime i prezime odgovorne osobe za provođenje projekta i njene kontakte,
- kratak opis aplikanta (npr. misija, vizija i područje djelovanja),
- oblast na koju se odnosi projekt i opis konkretnog problema koji se rješava provođenjem projekta,
- iznos cijelog projekta i udio koji se traži iz budžeta Općine Ilijaš,
- ostalo (dodatne informacije o projektu, partnerima i budućim aktivnostima).

Član 7.

(Informacije za aplikante)

Uputstvo za aplikante, kriteriji i prijava projekata za finansiranje sredstvima iz budžeta Općine Ilijaš, bit će objavljeni na web-stranici općine Ilijaš i dostupni na info-punktu općine Ilijaš, te će biti objavljeni u javnim glasilima.

Prijave s dokumentacijom podnose se Službi za društvene djelatnosti s naznakom „Za Komisiju za dodjelu grantova za mlade“, s navedenom adresom, lično ili poštom.

U uputstvu će biti naveden rok za podnošenje zahtjeva.

POGLAVLJE IV: KRITERIJI ZA OCJENJIVANJE

Član 8. (Kriteriji)

(1) Općinski načelnik vrši odabir projekata na osnovi prijedloga Komisije iz Člana 4. ove odluke koji je sačinjen u skladu sa sljedećim kriterijima:

a) Pozitivni kriteriji

- Da se projekt odnosi na sve kategorije mladih općine Ilijaš i da će se provesti na njenom području;
- da je ispoštovana procedura za pisanje projekta;
- da je jasno definisana ciljna grupa i da obuhvaća veći broj korisnika usluga s jednakom kvalitetom isporuke;
- da su očekivani rezultati mjerljivi, realni i ostvarivi;
- da angažuje ili ima kao ciljnu grupu marginalizirane grupe (npr., osobe s onesposobljenjem, Rome, nacionalne manjine, socijalno ugrožene grupe itd.);
- da kao fokus ima ljudska prava, demokratiju, rad s mladima i politiku prema mladima, građanski aktivizam, ekologiju, zdrav način življenja, borbu protiv ovisnosti, seksualno reproduktivno zdravlje i slično;
- da mladi provode sve aktivnosti ili dio njih;
- da je budžet realan i u skladu s aktivnostima.

b) Eliminatorski kriteriji

- Projekt nije dostavljen u naznačenom roku;
- nedostaju formalni uvjeti za kandidovanje projekta (nepotpuna ili netačna dokumentacija);
- nije opravdan utrošak sredstava za ranije odobrene projekte (nije dostavljen finansijski i narativni izvještaj o provođenju ranije odobrenih projekata);
- da projekt ne angažira kvalitetno osoblje, članstvo ili volontere za njegovo provođenje;
- sve aktivnosti se događaju van općine Ilijaš;
- prijavni obrazac nije popunjen u potpunosti;
- projektom se podržava rad političke stranke;
- projekt ne promovira rad s mladima, politiku prema mladima i volonterstvo;
- nedostaju ključne informacije o projektu;
- omladinsko udruženje / neformalna grupa nije na općinskom popisu omladinskih udruženja

Član 9. (Ocjena projekta)

(1) Za ocjenu projekata na osnovi pozitivnih kriterija koristi se skala od 1 do 5 bodova za svaki od kriterija.

(2) Svaki član Komisije dodjeljuje bodove za svaki od kriterija pojedinačno. Konačna ocjena bodova predstavlja zbroj bodova svih članova Komisije.

(3) Ukoliko se članovi ne usaglase oko nekog od eliminatorskih kriterija, konačna odluka se donosi na osnovi većine glasova svih članova Komisije.

(4) Komisija konačnu ocjenu svakog projekta vrši na obrascu za Komisiju.

Član 10. (Obrazac za Komisiju)

Obrazac za Komisiju sadrži:

- a) naznaku podržava li se projekt u cijelosti ili samo jedan njegov dio;
- b) ocjenu projekta na osnovi skale ocjenjivanja po kriterijima iz člana 9. ove odluke koju popunjavaju članovi Komisije;
- c) naznaku da se projekat odbija (u slučaju da nisu ispunjeni kriteriji);
- d) rubriku s obrazloženjem odbijanja projekta (u slučaju odbijanja);
- e) rubriku Ostalo za dodatna mišljenja i obrazloženja vezana za projekt (od važnosti za Komisiju), a čije vrjednovanje nije propisano u kriterijima;
- f) potpise predsjednika i svih članova Komisije.

Član 11.

(Odluka o raspodjeli sredstava)

(1) Komisija donosi prijedlog odluke o raspodjeli sredstava rukovodeći se ocjenom projekta na osnovi kriterija propisanih u Članu 8. ove odluke. U slučaju da dva ili više projekata dobiju isti broj bodova, a raspoloživa sredstva nisu dovoljna za njihovo finansiranje, Komisija većinom glasova vrši odabir projekta za finansiranje.

(2) Komisija je dužna pripremiti prijedlog odluke o raspodjeli sredstava i dostaviti je općinskom načelniku u roku od 15 dana od dana isteka roka javnog poziva za prijavu projekata.

(3) odluku o raspodjeli sredstava iz stava (2) ovog člana općinski načelnik će objaviti na službenoj web-stranici i oglasnoj ploči Općine Ilijaš i dostaviti je putem Komisije u pisanom obliku svakom aplikantu pojedinačno.

POGLAVLJE V.- UGOVORI SA APLIKANTIMA

Član 12.

(Ugovori za odobrene projekte)

(1) Nakon donošenja odluke o raspodjeli sredstava, općinski načelnik zaključuje ugovor sa subjektima iz člana 2. ove odluke, koji sadrži prava, obaveze i odgovornosti, način praćenja provođenja odobrenog projekta, način praćenja namjenskog trošenja sredstava, te elemente narativnog i finansijskog izvještavanja o provođenju projekta.

(2) Sredstva će biti doznačena nakon potpisivanja ugovora, jednokratno ili u ratama, u skladu s prilivom budžetskih sredstava Općine Ilijaš.

Član 13.

(Izvještaji)

Aplikanti kojima su dodijeljena sredstva za projekte podnose narativni i finansijski izvještaj o provođenju općinskom načelniku najkasnije 30 dana nakon provođenja projekta odnosno najkasnije do kraja kalendarske godine.

Član 14.

(Praćenje zaključenih ugovora)

Provođenje zaključenih ugovora za odobrene projekte iz Člana 12. stav (1) ove odluke prati Služba za društvene djelatnosti, a kontrolu utroška sredstava Služba za privredu, finansije i investicije Općine Ilijaš.

POGLAVLJE VI: ZAVRŠNE ODREDBE

Član 15.

(Ravnopravnost spolova)

Gramatička terminologija korištenja muškog roda u ovoj odluci podrazumijeva uključivanje oba roda.

Član 16.
(Stupanje na snagu)

Ova odluka stupa na snagu danom objavljivanja u "Službenim novinama Kantona Sarajevo".

Broj: 01/1-02-955-5/11
Ilijaš, 22.02.2011.godine

Predsjedavajući
Općinskog vijeća Ilijaš

Petar Ilić

PRIJAVNI OBRAZAC
za finansiranje projekata za mlade

Popunjiva aplikant

1. OPĆI PODACI

Naziv projekta	
Podaci o aplikantu (puni naziv i sjedište)	
Oblik, datum, broj i mjesto registracije	
Adresa udruženja (ulica, mjesto, telefon, faks)	
E-mail aplikanta	
Web-stranica	
Ime i prezime odgovorne osobe za provođenje projekta	
Identifikacioni broj	
Broj žiroračuna	
2. Kratak opis aplikanta (misija, vizija, polje djelovanja, realizirani projekti, partneri, broj volontera/ki , zaposlenih itd.)	

3. Kratak opis projektne ideje (ciljna grupa, metodologija / način rada, vremenski plan implementacije itd.)

--

4. Sredstva potrebna za provođenje projekta ili dijela za koji se aplicira, informacija aplicira li aplikant za dio sredstava kod drugog sufinansijera.

--

5. Ostalo (mišljenja i obrazloženja vezana za projekat koja mogu imati značaja)

Potpis odgovorne osobe i pečat organizacije

OBRAZAC ZA OCJENJIVANJE PROJEKATA

POPUNJAVA KOMISIJA

Naziv projekta	
Adm. broj	
Jesu li zadovoljeni eliminatorni kriteriji?	

Pozitivni kriteriji

KRITERIJI	1	2	3	4	5	ZBIR
1. Odnosi li se projekt na sve kategorije mladih općine Ilijaš i da će se provesti na njenom području?						
2. Je li ispoštovana procedura za pisanje projekta?						
3. Je li jasno definisana ciljna grupa i obuhvaća li veći broj korisnika usluga s jednakom kvalitetom isporuke?						
4. Jesu li su očekivani rezultati mjerljivi, realni i ostvarivi?						
5. Angažira li ili ima li kao ciljnu grupu marginalizirane grupe (npr., osobe s onesposobljenjem, Rome, nacionalne manjine, socijalno ugrožene grupe itd.)?						
6. Ima li projekt fokus na ljudska prava, demokratiju, rad s mladima i politiku prema mladima, građanski aktivizam, ekologiju, zdrav način življenja, borbu protiv ovisnosti, seksualno reproduktivno zdravlje i slično?						
7. Provode li mladi sve aktivnosti ili dio njih?						
8. Je li budžet realan i u skladu s aktivnostima?						

Projekt JESTE – NIJE podržan.
 Obrazloženje.

Ostalo
 za dodatna mišljenja i obrazloženja vezana za projekt (od važnosti za Komisiju), a čije
 vrjednovanje nije propisano u kriterijima

Podržava li se projekt u cijelosti ili samo jedan njegov dio? U kojem iznosu?

Potpisi predsjednika i svih članova Komisije.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____